

MISJONSHØGSKOLEN I STAVANGER

”NÅR JEG ER MED EN MANN HJEM, TEGNER JEG KORSETS TEGN I DET JEG GÅR OVER DØRTERSKELEN”

Religionens betydning
for nigerianske kvinner i prostitusjon

MASTEROPPGAVE
Master i globale studier

av
HELGE ÅRSVOLL

STAVANGER
MAI 2009

Forord

Da jeg i 2002 begynte å arbeide på Albertine, ante jeg ikke hvor mye jeg skulle få lære og oppleve der. Hverdagene på Bymisjonssenteret bestod i å være tilstede og tilgjengelig for kvinner som kom på besøk. Og det ble mange besøk og samtaler. Kvinnene hadde et behov for å bli møtt og for å få snakke sant om livet. På Albertine ble ikke kvinnene møtt med merkelappen prostituerte. Det var derimot kvinner som Julie, Anne, Laila, Joy, Betty og Reza. De hadde erfaring med prostitusjon, men var så mye, mye mer. De var alle så unike og spesielle, men om det fantes noe kjennetegnet på dem, måtte det være at de viste sårbarhet, styrke og godt humør!

Da jeg høsten 2007 begynte på master i globale studier ved Misjonshøgskolen i Stavanger, hadde jeg klare tanker om at jeg ønsket å forske på nigerianske kvinner i prostitusjon. Jeg hadde gjennom arbeidet fått en spesiell interesse mye på grunn av en temareise til Nigeria og studietur til Italia. Feltet var kjent, tilgjengelig og jeg ønsket å lære.

Misjonshøgskolen var en oase å komme til. Det var en skikkelig god opplevelse å få komme på forelesninger, og en nytelse å sitte på lesesalen! Det er et privilegium å få studere, etter noen år i arbeidslivet. Jeg vil spesielt takke min veileder Marianne Skjortnes for alle gode samtaler, innspill og oppmuntringer i arbeidet med masteroppgaven.

I tillegg vil jeg takke mine medarbeidere på Albertine og Bymisjonssenteret i Stavanger. Jeg har hatt veldig mange gode samtaler og diskusjoner innimellom alt det andre som skjer på et sånt sted. Takk!

En stor takk går til alle kvinnene som har tatt seg tid til å la seg intervju. Uten deres bidrag og engasjement ville oppgaven ikke blitt skrevet. Må deres drømmer gå i oppfyllelse!

Takk går også til venner som har støttet meg. En spesiell takk går til min gode venn, Per! Det er ikke få ganger jeg har fått oppmuntringer, støtte og hjelp på veien i forhold til studiet.

Til slutt vil jeg takke min kjære kone Vigdis. Du har støttet meg, vært utholdende og oppmuntret meg til det siste i arbeidet med masteroppgaven. Jeg skal aldri glemme smoothie, vafler, is og den gode klemmen kl. 01.30 dagen før innlevering. Det har vært to krevende år for deg, med en mann som har arbeidet 100%, studert 100%, og som alltid engasjerer seg i litt for mye. Jeg er virkelig heldig som får leve med deg! Tusen takk!

Ålgård 21.05.2009

Helge Årsvoll

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	2
1 Innledning	5
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	5
1.2 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	6
1.3 DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARINGER	7
1.4 TIDLIGERE FORSKNING OG STUDIER	8
2 Metode	11
2.1 EN KVALITATIV UNDERSØKELSE	11
2.2 UTVALG	11
2.3 GJENNOMFØRING	12
2.4 ETISKE UTFORDRINGER KNYTTET TIL FELTARBEIDET	14
2.4.1 Forskerrollen og sosialarbeiderrollen	14
2.4.2 Hvit mann intervjuer svarte prostituerte	15
2.4.3 Validitet og reliabilitet	15
3 Prostitusjon	17
3.1 HISTORISK TILBAKEBLIKK	17
3.2 ULIKE ARENAER FOR PROSTITUSJONSVIRKSOMHET	20
4 Fra Nigeria til Norge	21
4.1 NIGERIA	21
4.2 BENIN CITY	22
4.3 FRA NIGERIA TIL NORGE	24
4.4 MIGRANTER I PROSTITUSJON	24
5 Teoretiske perspektiver	26
5.1 RELIGIØS TRO	26
5.1.1 Afrikansk tro og filosofi	26
5.1.2 Kristen tro i Nigeria	31
5.1.3 En tro i utvikling	32
5.2 KVINNER I PROSTITUSJON – OFRE ELLER AKTØRER?	35
5.2.1 Prostitusjon som vold mot kvinner	35
5.2.2 Prostitusjon som handling	36
5.2.3 Salutogenese	37

6	Nigerianske kvinner om prostitusjon og religion	38
6.1	JULIE – LÆREREN SOM VIL HA ARBEID I EUROPA	38
6.2	STEPHANIE – FRITENKEREN SOM OFRET BLOD TIL OLOKUN	40
6.3	GRACE - «JEG ER SOM JESUS FOR MIN FAMILIE»	43
6.4	VALETS – TEGNER KORSETS TEGN HJEMME HOS KUNDEN	44
6.5	VALENTINA – TAKKNEMLIG TIL GUD FOR MAT PÅ BORDET	47
7	Diskusjon	49
7.1	RELIGIONENS BETYDNING I PROSTITUSJON	50
7.2	TRO I MØTE MED ET MODERNE SAMFUNN	55
7.3	OFFER OG AKTØR	58
8	Avslutning	66
	Litteraturliste	69

1 Innledning

1.1 *Bakgrunn for valg av tema*

Gjennom flere års engasjement ved Bymisjonssentret i Stavanger og Albertine¹ har jeg blitt kjent med kvinner som prostituerer seg. I 2004 kom de første nigerianske kvinnene for å tjene penger i prostitusjon i Stavanger. Albertine fikk kontakt med kvinnene under det oppsøkende arbeidet på strøket og ved å møte dem ved de ulike hjelpetilbudene på dagtid. Utover å delta i Albertines ulike hjelpetilbud, deltok jeg på en temareise med norske utlendingsmyndigheter i Nigeria med tanke på den migrasjonsrelaterte prostitusjonsvirksomheten. Jeg var også en uke i Italia for å bli kjent med hjelpeapparatet knyttet til målgruppen og forhold som ellers betyr noe i den sammenheng. Italia er sammen med Spania transittland for nigerianske kvinner i prostitusjon. Den kunnskapen jeg har tilegnet meg som medarbeider på Albertine i Kirkens Bymisjon, er viktige bidrag og danner bakgrunnen for ønsket om å undersøke nigerianske kvinner i prostitusjon og deres religiøse tro.

Prostitusjon er et interessant tema. Det handler om menneskelige relasjoner, om kjønn, kjærlighet, seksualitet og økonomi. Prostitusjon har med drømmer, verdier og grenser å gjøre. Det vekker et spekter av emosjoner: frihet, glede, spenning, bekymring, flukt, sorg og smerte. En kan reflektere og diskutere det ut i fra et historisk perspektiv, et sosialpolitisk perspektiv, et filosofisk, feministisk eller antropologisk perspektiv. I 2009 kom det en ny lov som forbyr kjøp av såkalte seksuelle tjenester. Da handler det om å se prostitusjon i et kriminalpolitisk og et lovgivningsperspektiv. Det handler om moral og om å være offer eller aktør.

Noen sentrale spørsmål jeg bærer med meg inn i undersøkelsen, er hva som får nigerianske kvinner til å være i prostitusjon? Gjennom å lytte til deres historier ønsker jeg å få tilgang til hvordan de forstår og håndterer sin livssituasjon. Jeg er opptatt av deres valg, innsatser, opplevelser og meningsutvikling. Og da hva deres religion betyr i forhold til dette. Hvilken betydning den har i forhold til deres håp, lengsler og livsmot. Religion har betydning for hvordan vi forstår og håndterer våre liv. Den betyr noe i forhold til hvordan et menneske opplever mening i tilværelsen.

¹ Albertine er et sosialt hjelpetiltak for kvinner med prostitusjonserfaring og en avdeling ved Bymisjonssenteret i Stavanger. Hovedaktivitetene er knyttet til det oppsøkende arbeidet tre kvelder i uka på gata, ulike dagtilbud samt et helsetilbud. Frivillige medarbeidere deltar i det oppsøkende arbeidet sammen med ansatte (<http://www.albertine-stavanger.no/index.php>).

1.2 Problemstilling og avgrensning

Livet gir gleder og sorger og skaper mange spørsmål. Er det en større virkelighet bak livet vi er en del av? Hva er hensikten med livet og alt vårt strev? Det må være noe mer, en mening med det hele. Religioner gir svar på de store spørsmålene. Det handler om det som strekker seg utover dette livet, og gir livet her og nå en ekstra dimensjon. Det finnes en virkelighet som handler om mer enn mennesker, dyr og naturen vi er en del av. Religionen handler om Gud, ånder og krefter, samt vårt, menneskenes forhold til dem. Oppgaven handler om nigerianske kvinner i prostitusjon og betydningen av deres religion. Kvinnenes livssituasjon handler om å være del av en stor familie, om migrasjon og om et utfordrende hverdagsliv i Stavanger.

Prostitusjonsvirksomheten er krevende og risikofyllt. Å gi av seg selv til mange menn i et kaldt og ukjent land er virkeligheten for de nigerianske kvinnene. De utsetter seg selv for risiko knyttet til vold, helseskader og uønskede svangerskap. Samtidig gir prostitusjonsvirksomheten penger til familien hjemme i Nigeria. Den bidrar også til at kvinnene klarer å holde fast på drømmen om et liv i Europa. Kvinnene kommer fra den sørlige delen av Nigeria hvor den kristne troen står sterkt. Det har den ikke alltid gjort, da den først kom til landet i forbindelse med koloni-tiden på 1400-tallet. De fleste kvinnene har vært deltakende i menighetsliv i oppveksten. På denne måten har de vokst opp i et kristent miljø. Dette er noe de tar med seg som migranter og prostituerte. Men en kristen tro er noe annet enn afrikansk tradisjonell religion. Og afrikansk tradisjonell religion er ikke uten betydning i livet deres. Den gjennomtrenger alle livets områder, og det er ikke noen skarpe skiller mellom det hellige og det sekulære eller det åndelige og materielle. Mbiti sier at afrikaneren tar med seg den tradisjonelle troen overalt, både på markene, i selskapet og på skolen (Mbiti 1989, 2). Afrikansk tradisjonell religion handler om hele personen og hele livet. Den er ikke først og fremst for enkeltindividet, men for samfunnet som den er en del av (Mbiti 1989 og Azuonye 1996).

Litteratur jeg kjenner til som omhandler nigerianske kvinner i prostitusjon (Paradiso, Vergnano, og Saporta 2004, Aghatise 2004, Carling 2005, Holm 2005, Norli 2006, Skilbrei, Tveit, and Brunovskis 2006, Skogseth 2006, Skilbrei og Tveit 2007), er mangelfull i forhold til kvinnenes religion og hva den betyr for dem. Dette er en grunn for at jeg har valgt følgende problemstilling:

”Religionens betydning for nigerianske kvinner i prostitusjon”.

Fokuset i oppgaven er på kvinnes religion, hva den er og hvordan den utvikler seg. Jeg ønsker å se på hvordan de nigerianske kvinnene praktiserer sin kristne tro og samtidig er bærere av og eventuelt praktiserer afrikansk tradisjonell religion. Det er interessant i et migrasjonsperspektiv og i forhold til det å være i prostitusjon.

Videre er det et hovedfokus hva religionen betyr for dem som enkeltindivider. Jeg vil avgrense meg til å se på hva den betyr i forhold til å forstå sin egen situasjon, hva den betyr i forhold til å takle det å være i prostitusjon og hvilken mening troen gir i dette. Dette blir videre interessant i forhold til prostitusjonsdebatten om hvordan en skal anse den prostituerte og dens virksomhet. Offer og aktør er to perspektiv jeg ønsker å ha hovedfokus på med materialet mitt. Hva deres religion betyr i forhold til et liv i prostitusjon. Hvordan den bidrar i forhold til det å være offer eller aktør. Eller kanskje begge deler?

Temaet i denne oppgaven er religion og hva den betyr for nigerianske kvinner som er i prostitusjon i Stavanger. Det er derfor ikke prostitusjon som sådan jeg ønsker å fokusere på.

1.3 Definisjoner og begrepsavklaringer

Prostitusjon

I Norge defineres prostitusjon som kjøp og salg av seksuelle tjenester. Prostitusjon involverer minst to parter, en kjøper og en selger. Vederlaget eller betalingen er en forutsetning for den seksuelle ynelsen. I norsk lov har man en legal definisjon på prostitusjon som lyder: ”*Med prostitusjon menes i denne bestemmelsen at en person har seksuell omgang eller handling med en annen mot vederlag. Bestemmelsen omfatter altså både kjøper og selger*” (Pro Sentret 2009). I 2009 ble det innført ny lov mot kjøp av såkalte seksuelle tjenester. Den som blir dømt i forhold til dette blir bøtelagt eller fengslet i inntil 6 måneder (Pro Sentret 2009). Prostitusjonsvirksomheten foregår på ulike arenaer, både på gata og innendørs. De nigerianske kvinnene opererer på gatearenaen.

Hallikvirksomhet

I norsk lov oppfattes såkalt hallikvirksomhet som det å fremme andres prostitusjon. Dette kan skje på ulike måter. Blant annet ved at en leier ut lokaler og forstår at lokalene skal brukes til prostitusjon. Å fremme prostitusjon gjennom offentlig kunngjøring går også inn under hallikparagrafen. Hallikvirksomhet straffes med bøter eller fengsel i inntil 5 år (Pro Sentret 2009).

Menneskesmugling

Menneskesmugling blir vanligvis forstått som medvirkning til, eller tilrettelegging av, innvandring i strid med gjeldende lover og regler. Menneskesmugling er ofte et resultat av en avtale mellom to parter: *”en vordende innvandrer som ikke har mulighet til å innvandre på lovlig vis, og en menneskesmugler som tilbyr tjenester i form av falske dokumenter og/eller transport mot betaling”* (Carling 2005, 1).

Menneskehandel

Menneskehandel kjennetegnes ved: *”at en person får kontroll over en annen ved hjelp av ulike former for vold, trusler, tvang, forledelse eller misbruk av sårbar situasjon. Denne kontrollen utnyttes slik at personen må utføre prostitusjon, tvangsarbeid, fjerne sine organer eller utføre krigstjeneste i fremmed land”* (Justis- og politidepartementet 2006). Det er likheter mellom menneskehandel og menneskesmugling. Mens menneskesmuglingen handler om ulovlig grensepassering, er målet for menneskehandelen å kontrollere og utnytte mennesker, ofte etter at en landegrense er passert (Carling 2005).

Globalisering

Med globalisering forstår jeg den verdenssituasjon vi har, med økt bevegelse over landegrensene av mennesker og varer. Elektronikk har blant annet ført til økt flyt av penger, informasjon og ideer. Det handler ikke bare om en enkelt prosess, men om flere og med økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle dimensjoner (Scholte 2005).

1.4 Tidligere forskning og studier

Senere tids forskning på prostitusjon har hovedsakelig dreid seg om rusproblematikk (Høigård og Finstad 1993, Lilleland 2004, Pro Sentret 2001) og forhold knyttet til den migrasjonsrelaterte prostitusjonsvirksomheten (Paradiso, Vergnano og Saporta 2004, Aghatise 2004, Bales 2004, Carling 2005, Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006, Norli 2006, Tampep 2007, Skilbrei og Tveit 2007). Menneskehandel (Bales 2004, Årsvoll 2005, Carling 2005, Norli 2006, Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006, Bales 2009) og vold (Jeffreys 1997, Jessen 2007, Bjørndahl og Norli 2008) mot kvinner i prostitusjon har fått særlig fokus de siste årene, men også forhold knyttet til prostituerte helse (Renland 2002, Tampep 2005, Frøyland og Årsvoll 2007). I tillegg har det vært fokus på de to ulike prostitusjonsarenaene, den såkalte gateprostitusjonen versus innendørsprostitusjon (Skilbrei 1998, Årsvoll 2005).

Til tross for FAFO sin rapport *Mangfoldig marked* som kom i 2008 (Tveit og Skilbrei 2008), mener jeg at en kan se en dreining på hva det forskes på i forhold til prostitusjonsvirksomheten. Fra norske rusavhengige kvinner som finansierer rusmidler med prostitusjon, til migrerende kvinner som med sin prostitusjonsvirksomhet forsøker å forsørge sin familie og skape seg et liv i vesten. Denne dreiningen gjenspeiler også utviklingen på prostitusjonsområdet. I 2002, da jeg begynte i mitt arbeid på Albertine, var det kun norske rusavhengige kvinner som prostituerte seg fra Strandkaia i Stavanger. I 2008 var flertallet utenlandske kvinner.

Det finnes en del norsk litteratur om nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge. De ulike prostitusjonstiltakene har nedfelt sin kunnskap (Norli 2006 og Årsvoll 2005). Institutt for fredsforskning og FAFO har også bidratt med svært viktig dokumentasjon (Carling 2005, Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006, Skilbrei og Tveit 2007). Denne teorien omhandler hvem kvinnene er, hvor de kommer fra og hvorfor de migrerer til Europa. Videre om hvordan de lever i hovedsakelig Italia og Spania, samt hvorfor de prostituerer seg. Deres prostitusjonsvirksomhet her til lands blir også nøye gjort rede for.

Jeg har funnet lite litteratur om prostituerte og deres religion. Det eneste jeg finner som handler om nigerianske kvinner i prostitusjon, er forhold knyttet til utvandringen fra Nigeria, der kvinner og organisatorer for utreisen inngår en pakt foran tradisjonelle helligdommer. I en rapport fra Tampep² (Paradiso, Vergnano og Saporta 2004), i transittlandet Italia, sies det at voodoo-ritualer blir brukt av bakmenn for å ha kontroll på nigerianske kvinner i prostitusjon. Aghatise fra en annen hjelpeorganisasjon i Italia, forklarer videre hvordan slik juju-praksis kan føre til at ofre for menneskehandel ikke vil oppgi overgripernes identitet til politiet. Aghatise vektlegger hvor stor betydning disse ritualene har for kvinnene, da de tror sterkt på dette. Kvinnene er redde for at sykdom og død skal ramme familien om ikke de oppfyller sine forpliktelser og betaler det de skylder menneskehandlerne (Aghatise 2004). Carling sier at pakten som inngås mellom organisatorene for utvandringen og kvinnen hos den lokale medisinsmannen, ikke nødvendigvis trenger å føre til ”*tap av evnen til å uttrykke egne ønsker eller å foreta egne valg. Tvert imot kan denne deltagelsen i ånde verdenen forstås som et naturlig ledd i kvinnenenes ønske om å reise til Europa*” (Carling 2005, 14). Han skiller på det å forsegle en avtale mellom to frie og enige parter foran utvandringen og på voodoo, som svart magi, der manipulasjon og utnyttning er målet (Carling

² Tampep er et internasjonalt nettverk og prosjekt som opererer i 25 land i Europa og som finansieres med EU-midler. Tampep arbeider for sexarbeideres sivile – og menneskerettigheter, utvikling av helsetilbud og koordinering av det som blir gjort i forhold til juridiske og sosiale tiltak for målgruppen. Tampep kartlegger og driver med erfarings – og kunnskapsutvikling på prostitusjonsområdet (<http://tampep.com/>)

2005, 14). Norli, som arbeider ved Pro Sentret³, kommer også innpå temaet. Hun sier at det varierer i hvilken grad kvinnene tror på voodoo-ritualene. Hvor lenge de har vært i Europa har blant annet betydning for dette (Norli 2006, 41). Skogseth fra Landinfo, hevder at religion også blir brukt for å løse kvinner fra den makten innfødte medisinnmenn har hatt på dem ved sine juju-ritualer (Skogseth 2006, 22).

Selv om det ikke finnes mye forskning på området prostitusjon og religion, er det likevel litteratur på hva afrikansk tradisjonell religion er (Westerlund 1985, Breivik 1986, Mbiti 1989, Peel 2000, Ray 2000). John S. Mbiti har skrevet mye om temaet. I boken *African religions and philosophy*, hevder Mbiti at afrikanere er svært religiøse og at de ikke vet hvordan de skal kunne eksistere uten. Religionen favner hele deres tilværelse (Mbiti 1989, 2).

Av forskning på teoretisk forståelse og perspektiver på fenomenet prostitusjon, er det skrevet en del (Løkke 1994, Jeffreys 1997, Raymond 2003, Smaadahl 2004, Ringdal 2004, Jessen 2007). Jeg vil trekke frem to forfattere som på mange måter representerer to ulike tilnærminger og syn på prostitusjon. Sheila Jeffreys er professor i politisk vitenskap ved universitet i Melbourne, Australia. Hun er en såkalt radikal feminist og har skrevet flere bøker om politikk i forhold til seksualitet. I boken *The idea of prostitution* fra 1997, hevder hun at menn som kjøper seksuelle tjenester utøver vold og bryter kvinners menneskerettigheter. Kvinner blir degradert og påført alvorlige psykiske skader (Jeffreys 1997). Liv Jessen, leder i over 20 år av Pro Sentret, nasjonalt kompetansesenter for prostitusjon, har også skrevet om temaet. I boken *Det ideelle offer* fra 2007, som Jessen både er medforfatter og redaktør av, ønsker hun å nyansere forståelsen av fenomenet prostitusjon:

Jeg har sett hvordan mange sliter, derfor ønsker jeg ikke at flere skal velge det, men å lage rigide bilder av den prostituerte som fører til mer marginalisering og umyndiggjøring av alle som selger sex, regner jeg som uetisk og et svik mot alle de kvinnene jeg har møtt” (Jessen 2007, 12).

Hun mener at det er gjennom paradoksene en finner veien til sannheten:

Prostitusjon er nærhet, men allikevel total avstand. Sex og total avkjønning. Det er sannhet, men så fylt av løgn. Gleden og sorgen er til stede i samme sekund. Ingen foreteelse i prostitusjonen har kun en åpenbar betydning. Om de ikke har motsetningsfylt innhold, kan fortolkningene være mange (Jessen 2007, 11).

³ Pro Sentret er Oslo kommunes sosiale tiltak og et nasjonalt kompetansesenter for alt som har med prostitusjon å gjøre (http://www.prosenteret.no/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=68).

I forhold til disse ulike nevnte bidragsyterne, kan min undersøkelse bidra til økt forståelse av hva religion kan bety i forhold til prostitusjon. Religion betyr noe for mennesker som prostituerer seg, men den kan også bety noe for forståelsen av fenomenet prostitusjon som sådan.

2 Metode

2.1 En kvalitativ undersøkelse

Jeg har valgt kvalitativ metode i arbeidet mitt. De kvalitative metodene egner seg bra for å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle. Færre enheter benyttes og en er heller opptatt av å nyansere beskrivelser av hvordan mennesker forstår og fortolker en situasjon. Intervju, observasjon, feltstudier og dokumentstudier er eksempler på kvalitative metoder.

For å belyse problemstillingen min har jeg valgt feltarbeid og intervju som metode. Målet er å bli kjent med hvilken religion nigerianske kvinner i prostitusjon har og hva den betyr for dem. Jeg valgte å bruke intervjuguide for å strukturere samtalen i intervjusituasjonen og for å få med de viktige temaene. Samtidig ønsket jeg ikke at intervjuguiden skulle kneble kvinnene i hva de skulle vektlegge i samtalene med meg. Det var viktig for meg at de kunne få komme med sine egne tanker og erfaringer rundt temaet.

Utover den perioden jeg brukte til intervju og feltarbeid, hadde jeg også i mitt arbeidsforhold ved Bymisjonssenteret i Stavanger og tiltaket Albertine fått mye informasjon om prostitusjon. Utallige samtaler med kvinner fra over 20 ulike nasjoner og langvarige diskusjoner med medarbeidere ved Bymisjonssenteret har hatt stor betydning for den kunnskapen jeg har fått. Kvinnene jeg har møtt har fått samme merkelapp, som prostituerte, men har alle hatt ulike tanker og historier å dele.

2.2 Utvalg

Det er nigerianske kvinner i gateprostitusjon i alle store byer i Norge. I mitt utvalg av informanter valgte jeg å konsentrere meg om kvinner fra Nigeria som var i prostitusjon i Stavanger. Grunnen til dette var at jeg hadde kjennskap og tilgang til dette feltet i mitt arbeid i Stavanger. Fra januar til oktober 2008 hadde Albertine kontakt med 27 ulike nigerianske kvinner i prostitusjon i Stavanger. I gjennomsnitt møtte Albertine mellom 10-15 ulike kvinner

hver kveld under det oppsøkende arbeidet i 2008. Målet var å gjennomføre dybdeintervju med 10 nigerianske kvinner. Jeg var forberedt på at det kunne bli vanskelig.

De rundt 20 ulike kvinnene jeg spurte ønsket i utgangspunktet ikke å la seg intervju. Det var ulike grunner til det, men oftest fikk jeg ingen begrunnelse. Bare smil og en høflig melding om at de ville komme om noen dager. Jeg forstod fort at dette betød det samme som om at jeg ikke kom til å få besøk av dem. Den mest vanlige begrunnelsen var at det ikke passet inn i forhold til behovet for søvn. De sa at det var for krevende å stå opp om morgenen for så å komme ned på kontoret mitt. Andre sa at de bodde utenfor byen og at det ble for krevende for dem å legge inn et besøk med tanke på å bli intervjuet. Med jevne mellomrom måtte de fornye sitt opphold i Italia, og ble det på noen måte kjent at de prostituerte seg, fryktet de for hvordan dette ville slå ut. De ønsket derfor minst mulig oppmerksomhet rundt seg selv. Jeg endte likevel opp med 10 kvinner som lot seg intervju.

En kveld i uken var jeg med på Albertine sin oppsøkende virksomhet. Målet for arbeidet var å bidra med tilstedeværelse, omsorg og med tilbud om kontakt for kvinnene. I Albertine sin bil var det god plass og kvinnene fikk prevensjonsmidler, litt mat og hvile. Omsorgen var hovedfokus, med mulighet for å få bistand og hjelp på dagtid. Jeg brukte muligheten til å gi informasjon om prosjektet mitt, samt forsøke å få til avtale om intervju på dagtid. Jeg tenkte ofte at jeg var heldig som hadde et så tilgjengelig felt. De visste hvem jeg var og jeg hadde i utgangspunktet ikke grunn til å forklare min tilstedeværelse. Men hvorfor de skulle gi meg informasjon om sin religion, virket å være uforståelig for dem. Da jeg forsøkte å forklare hvordan dette prosjektet kunne være et positivt bidrag med tanke på å skape forståelse i allmennheten, var det som om kvinnene mistet interessen. De snudde seg bort mens jeg snakket, og snakket heller med venninnene sine. Kvinnene virket lite interessert i prosjektet, men flere stilte likevel opp.

2.3 Gjennomføring

Jeg valgte å gjennomføre intervjuene på mitt kontor på dagtid. Det var viktig for meg å skille rollene mine i møte med kvinnene. Det var viktig å ikke bruke hjelpearbeiderrollen min for å presse kvinnene til å la seg intervju. Jeg kunne ikke intervju kvinnene mens de var ute på strøket om kvelden. Det ville være å bryte inn i en virkelighet som var altfor sterkt preget av krevende og stressende forhold for kvinnene. Jeg tenkte på om jeg skulle ta med meg en kollega og besøke kvinnene der de bodde. Jeg bestemte meg for ikke å gjøre det. Jeg var bekymret for at jeg i min iver etter å samle informasjon ville ødelegge for kvinnes ønske

om å oppsøke Albertine og de hjelpetilbud som fantes der. De kunne oppleve det brysomt å møte meg. De bodde dessuten spredt rundt omkring i distriktet, for det meste hos kunder.

Kvinner som ikke var del av utvalget, kom derimot inn i Albertine sin bil på kveldstid. Der spurte de om det var noe jeg ønsket å ta opp med dem. Disse samtalene gav meg nyttig informasjon. Spesielt i situasjoner utenfor intervjusituasjonen snakket kvinnene om forhold knyttet til den afrikanske tradisjonelle religionen. Kanskje de opplevde dette noe enklere når ikke båndopptakeren stod på, eller at jeg satt med notatblokka. I bilen under det oppsøkende arbeidet ble jeg ofte møtt med ord som: *"Helge, our papa, how are you? You have so many questions! Eh?"*. Jeg tok ofte dette som en aksept på min tilstedeværelse og også mine spørsmål. At de ofte kalte meg *"papa"* tror jeg hadde mer med rollen hjelpearbeider å gjøre enn forskeren. De ønsket kanskje heller å snakke med hjelperen om religion, enn med forskeren.

De fleste kvinnene hadde erfaring med meg gjennom hjelpetiltaket Albertine. Dette gjorde til at jeg ikke behøvde å bruke lang tid på å bli kjent i miljøet. Jeg kunne gå rett på sak med informasjon om prosjektet og om mulig raskt sette i gang med intervjuer. Jeg valgte å bruke to måneder på gjennomføring av intervjuer og samtaler om temaet. Et intervju varte rundt en time. Dette var ofte nok, da kvinnene ble utålmodige og ville gå. Det var ofte en utfordring å få tilgang til data. Kvinnene hadde nok med sine egne gjøremål og det kunne se ut som om de hadde liten interesse av å la seg intervju. I tillegg til intervjuene, samlet jeg derfor inn informasjon gjennom å være deltakende observatør når Albertine ble besøkt. Jeg opplevde at kombinasjonen av det å gjennomføre intervju på kontoret og det å være deltakende observatør gav meg materiale som ble interessant for en videre analyse. Under intervjuene fortalte nesten ingen av kvinnene hvordan de forholdt seg til den afrikanske tradisjonelle religionen i det daglige liv. Men som deltakende observatør fant jeg at de gjorde det, ofte uten å være klar over det. I bilen en kveld, snakket en kvinne om at hun var plaget av onde ånder på nettene. Derfor var det viktig for henne å be, spesielt før hun skulle legge seg. For det var om natten de onde åndene virket. I intervjuet noen uker før, ville hun ikke inn på dette temaet. Det var ikke noen relevant problemstilling. Hun begrunnet det med at hun som kristen hadde beskyttelse og ikke hadde noe å frykte. Jeg erfarte kanskje at dynamikken rundt dette med ånde-tro kom mer frem da jeg var deltakende observatør, enn i den mer tekniske eller formelle intervjusituasjonen.

2.4 Etiske utfordringer knyttet til feltarbeidet

2.4.1 Forskerrollen og sosialarbeiderrollen

På lavterskeltilbudet Albertine, tok kvinnene selv initiativ og bestemte om og når de selv ønsket å ha med tiltaket å gjøre. Dette ble utfordret ved at jeg som forsker hadde egne behov i forhold til ha samtaler om deres religion. På denne måten ble de ulike rollene en utfordring for meg i feltarbeidet.

For å gjøre disse rollene tydelige og forutsigbare for kvinnene, gjennomførte jeg intervju på kontoret mitt. Jeg forklarte hva jeg skulle bruke informasjonen til, og hvordan jeg ønsket å gjennomføre intervjuet. Jeg brukte båndopptaker og forklarte at dersom de lot meg bruke den, skulle de vite at jeg ville slette innholdet på den etter at intervjuet var utskrevet.

Forskerrollen innebar det å være aktiv i forhold til å få gjennomført egne ønsker og planer knyttet til prosjektet. Sosialarbeiderrollen var mer passiv og krevde at jeg lot kvinnene avgjøre hva som skulle snakkes om. Ved utøvelsen av denne rollen, hadde jeg ikke en agenda i forhold til å få dekket egne behov slik som å gjennomføre intervju. Ute i bilen på kveldstid under det oppsøkende arbeidet, havnet jeg ofte i samtaler rundt tema. Det var en mer uformell setting, og jeg forholdt meg ikke til noen plan for hva jeg ønsket. Kvinnene fikk selv bestemme hva og hvor mye de ønsket å snakke om det ene eller andre tema.

Da jeg intervjuet kvinnene ble ofte deres forsvarsmekanismer utfordret, og dette ledet dem ofte inn på opplevelser knyttet til frykt, skam og skyld. Dette var selvsagt interessant for meg som student, men ikke nødvendigvis så hensiktsmessig i arbeidet som sosialarbeider. En av kvinnene svarte slik da jeg forsøkte å få henne til å si noe om hva hennes religion betød for henne mens hun var i prostitusjon:

Foreldrene solgte meg som liten jente til en gammel mann. Familien fikk penger regelmessig av mannen siden jeg hadde sex med ham. Jeg fikk muligheten til å komme til Europa, og nå er jeg her. Det er galt å prostituere seg. Det en synd. Jeg ser frem til den dagen jeg kan slutte. Da skal jeg døpe meg og danse i kirken.

Sosialarbeideren i meg kunne tenke om det var nødvendig å lede kvinnen til å snakke om en sår barndom. Hennes hverdag kunne forverres av at jeg rippet opp i gamle sår. Forskeren tenkte derimot at dette kunne være nyttig informasjon for prosjektet. Det var ofte en frustrerende rollekonflikt.

2.4.2 Hvit mann intervjuer svarte prostituerte

Da jeg begynte i arbeidet ved Albertine i 2002, var det å være mann på mange måter en stor utfordring. Det hadde aldri vært mannlige medarbeidere på Albertine. For meg ble utfordringen den gang å finne en måte å fremstå på, som passet rollen jeg skulle ha. Jeg var mann og potensiell kunde for kvinnene som oppsøkte Albertine. Jeg var nødt for å la tiden jobbe for meg. Jeg måtte vise at jeg kunne fylle rollen som sosialarbeider. I stedet for å skape utrygghet, forsøkte jeg å tilføre noe ved det å være mann. Som for eksempel en tanke om at ikke alle menn kjøper seksuelle tjenester, selv om tilbudet skulle være der.

Ved oppstart av forskningsprosjektet var jeg kjent i miljøet som leder av Albertine. Jeg var som andre medarbeidere på Albertine, kjent for å være på tilbudssiden som sosial – eller hjelpearbeider. Jeg handlet på deres premisser og med de avgrensningene for engasjement som tilfalt rollen som leder og sosialarbeider ved Albertine. Flere av de nigerianske kvinnene kalte meg som tidligere nevnt ”*papa*”. En av kvinnene sa at de kalte meg ”*papa*” fordi jeg passet på dem og hjalp dem.

Utfra kunnskapen om deres historie, bakgrunn, men også erfaring etter samtaler og samvær, hadde jeg et noe delt forhold til å være hvit forsker av svarte, nigerianske kvinner i prostitusjon. Jeg kjente på skam over å være del av en utnyttelse-historie som strekker seg inn i vår tid. En skam på at jeg er hvit, slik de fleste norske sex-kjøpere er. Fra et samfunnsperspektiv er det ikke vanskelig å se den utnyttelse hvite menn, inklusive meg, representerer i møte med nigerianske kvinner i prostitusjon. Jeg er en del av det norske samfunn som ikke gir disse kvinnene et alternativ. Samtidig opplever de nigerianske kvinnene hvite menn og sex-kjøpere ikke bare slik. Det kan virke som om de holder andre enn norske kunder ansvarlig for den vanskelige livssituasjonen de er i. Først og fremst sine egne landsmenn som styrer i Nigeria, og som ikke evner å fordele godene. Dernest deler av familien som forventer penger av dem.

2.4.3 Validitet og reliabilitet

Jeg har hatt mine fordommer til målgruppen. Det må erkjennes. I ungdommen var jeg aktiv i et konservativt religiøst miljø med en streng seksualmoral. Dette hadde sine fordeler og ulemper i arbeidet på Albertine, men også i studiene. Bakgrunnen min har blant annet gjort til at jeg har vært forhåndsinnstilt på at kvinnes atferd er skadelig både for dem selv, kundene og samfunnet. Ved å være meg dette bevisst, håper jeg at jeg har vært i stand til å bedømme informasjonen jeg har fått på en mer nyansert og riktig måte. Flere års arbeid på Albertine har

nok hjulpet meg et stykke på vei i forhold til de fordommer jeg har hatt til målgruppen. Jeg har nok fått forståelse for og et noe videre perspektiv på hvorfor mennesker handler som de gjør.

Utover de kvinnene jeg har intervjuet, har jeg snakket med flere titalls nigerianske kvinner som har prostituert seg i Stavanger. Jeg har også snakket med flere nigerianere som bor eller oppholder seg i Stavanger. De studerer eller arbeider i Stavanger og lever et helt annet liv enn det de nigerianske kvinnene gjør. Det er interessant å snakke med disse nigerianerne, fordi de har en distanse til den virkeligheten kvinnene jeg intervjuet er i. De fleste av disse nigerianerne viser forståelse for hvorfor kvinnene er i prostitusjon. Til tross for at prostitusjon også av dem blir ansett som synd, fikk jeg i samtaler ofte bekreftet hvor selvsagt det er at en strekker seg for å kunne hjelpe familien sin. På denne måten har jeg fått kryssjekket informasjonen jeg har fått av kvinnene jeg har intervjuet. Utallige samtaler og diskusjoner med medarbeidere på Bymisjonssenteret i Stavanger, Nadheim kvinnesenter og Pro Sentret i Oslo har bidratt til å gjøre meg i stand til å bedømme informasjonen jeg har fått i intervjuene. 2006 og 2007 var jeg med på tema- og studiereiser til Bulgaria, Estland, Italia og Nigeria. Der ble jeg kjent med hjelpeorganisasjoner og andre som er involvert i hjelpearbeid for prostituerte. Alle disse kildene har fungert som bekreftelse på informasjon jeg har fått i mitt feltarbeid.

Jeg mener informasjonen jeg har fått og som jeg bruker i oppgaven er valide eller sagt på en annen måte, gyldige og pålitelige. Jeg kan ikke se at kvinnene har fått noen fordeler eller for den slags skyld ulemper ved det å delta i undersøkelsen. Ikke utover det å ha fått en kvalitativt bedre eller verre kontakt med meg utfra det de opplevde ved det å bli intervjuet.

Det må sies at noen av kvinnene kan ha blitt utsatt for mine forventninger om deltakelse, og at det kan ha preget dem i hva de har gitt av informasjon. Noen har kanskje unnlatt å fortelle om forhold som de kjenner det vil være tryggere og bedre å la være å snakke om. En av kvinnene sa: *"Jeg vil ikke tenke på hvordan det var å reise gjennom ørkenen og over havet til Italia. Jeg vil ikke snakke om det"*. I tillegg til å spare seg selv for ubehag, kan kvinnene også ha unnlatt å dele informasjon fordi jeg er mann. Det kan være ubehagelig å snakke om sine prostitusjons-erfaringer med en mann, ikke minst forhold knyttet til helse, vold og overgrep. Noen kvinner har kanskje også ønsket å spare meg for de verste hendelsene de har opplevd.

3 Prostitusjon

3.1 Historisk tilbakeblikk

Prostitusjon har opp gjennom historien vært gjenstand for debatt. Ikke minst religionene har hatt en funksjon i forhold til å systematisere og regulere prostitusjonsvirksomheten.

I de fleste hellige skrifter har temaet blitt berørt. I Bibelen finnes et eksempel allerede i første Mosebok når Juda betaler for at hans eldste sønn skal få Tamar. Sønnen dør og Juda gir kvinnen videre til sin andre sønn, Onan. Han nekter å ha sex med henne og lar sæden gå på bakken. Tamar er dårlig investering for Juda siden hun ikke har gitt ham etterkommere, og hun blir derfor returnert til sine slektninger. Men Tamar vil motbevise at hun ikke kan få barn og oppsøker Juda igjen, nå som en kvinne som tilbyr sex mot vederlag. Juda takker ja til tilbudet og gjør den prostituerte gravid med tvillinger (Ringdal 2004, 3). I det nye testamentet finnes Tamar på stamtavlen til Jesus Kristus.

Det er blitt sagt at prostitusjon er verdens eldste yrke og at prostitusjon er universelt. Ringberg som skrev boken *Love for sale*, om prostitusjonens historie i 2004, mener at både jaktmannen, bonden, høvdingen og presten eksisterte før den prostituerte. Han hevder også at det finnes bevis på at prostitusjon ikke forekommer automatisk i alle samfunn (Ringdal 2004, 4). Men om ikke prostitusjon har eksistert overalt og til alle tider, er det utbredt og har en lang historie. I Mesopotamia noen tusen år før Kristus fantes tempelprostitusjon, og i Israelsk storhetstid rundt 1000 f.Kr. var også prostitusjon et velkjent fenomen (Ringdal 2004).

I 60 år f.Kr sier Cicero, den romerske juristen og politikeren:

Anyone who thinks young men ought to be forbidden affairs with prostitutes is certainly very ignorant of the freedom of our time, and indeed not in harmony with the customs of our ancestors. Name any epoch when this was not normal.

Den vestlige verden har i følge Ringdal ervervet sitt syn på virksomheten fra Romas storhetstid (Ringdal 2004, 85). Inntil Sverige forbød kjøp av seksuelle tjenester i 1999, har kjøp av seksuelle tjenester ikke vært forbudt med lov i noe europeisk land. Til tross for alle dem som har ønsket at virksomheten ikke skal eksistere.

I middelalderen ble den vestlige verdens generelle seksualmoral strammet inn. Det tradisjonelle synet på prostitusjon har etter dette først og fremst blitt forbundet med umoral og synd. Selv om prostitusjon var en trussel mot moralen og ekteskapet mellom mann og kvinne, var det fortsatt noen som ville hevde at prostitusjon ikke var så veldig galt. Prostitusjon kunne

jo forhindre verre synder som for eksempel voldtekt.

I vesten fikk den viktorianske perioden på 1800-tallet, det britiske imperiets mest storslagne tid og industrialiseringen, betydning for at både kvinne – og arbeidsbevegelse ble en virkelighet. Ringdal sier:

Sexuality, family life, and prostitution tended to become public issues. This tendency toward politicizing such questions become even stronger in the latter half of the the twentieth century. The new women`s movement, the gay-rights organizations, and the media have contributed to this in their respective ways (Ringdal 2004, 1).

Den kvinnelige frigjøringsprosessen kom som del av det radikale samfunnsopprøret på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet. Den virket også inn på prostitusjonsdebatten. I følge Renland var kvinnebevegelsen og sexarbeiderbevegelsen barn av samme tid: *”Datidens radikale opprør omfattet ikke bare middelklassebarnas opprør mot foreldregenerasjonens konservative, moralistiske familiestrukturer og autoritative militærstater. Det var også en tid da rettigheter for marginaliserte grupper ble plassert på den politiske dagsorden”* (Renland 2007, 32). I begynnelsen dannet feministene allianser med de prostituerte, men etter kort tid ble den såkalte seksuelle liberaliseringen med prostitusjon som uttrykk, gjenstand for diskusjon og erklært uønsket. Sheila Jeffrey forklarer at det skjedde: *”endringer i prostitusjonsorganisasjonenes fokus fra seksuell frigjøring og kamp mot diskriminering, vold og trakassering, til en hylles av prostitusjon med krav om anerkjennelse og rettigheter”* (Jeffreys 1997, 71).

I nyere tid har pro-aktive hjelpeorganisasjoner og tiltak som TAMPEP, Pro Sentret og Albertine vært opptatt av å definere prostitusjon som noe annet enn seksualisert vold mot kvinner. Prostituerte er noe mer enn kun objekter for menns seksuelle behov. Leder for Pro Sentret, Liv Jessen, hevder at kvinner i prostitusjon er subjekter i eget liv og at prostitusjon ikke er noe en er, men noe en gjør: *”Når noen kvinner selger kroppen sin, så handler det om sosiale, økonomiske, kulturelle og psykologiske sammenhenger og livsbetingelser”* (Jessen 2008, 8). De pro-aktive organisasjonene og hjelpetiltakene har vært opptatt av å inkludere prostituerte som politiske aktører.

Utover den seksualiserte volden som radikalfeministene ved kvinnegruppa Ottar og Kvinnefronten har hatt mye fokus på de siste årene, har de såkalte pro-aktive hjelpetiltakene

samt Krisesentersekretariatet gjennom ROSA-prosjektet⁴, hatt fokus på det en kaller for å være underprivilegert som migrant i Norge. Utenlandske kvinner som prostituerer seg har få eller ingen muligheter til alternativ inntjening i Norge.

En artikkel i Stavanger Aftenblad er et eksempel på hva dette kan dreie seg om. I 2008 ble tre bulgarske kvinner somprostituerte seg i Stavanger intervjuet i forhold til hvor vanskelig det var å finne et alternativ til prostitusjon. Kvinnene fikk vaskejobber ved hjelp av Albertine, men siden det ikke var snakk om 100% stilling, ville ikke norske myndigheter gi kvinnene arbeids- og oppholdstillatelse: *”Mitt høyeste ønske er å få en vanlig jobb, et normalt liv, og kunne hente datteren min og barnebarnet hit til meg i Stavanger”*, sa en av kvinnene i intervjuet (Stavanger Aftenblad 2008). Overgangsordninger for mennesker som kommer fra nye EU-land rammet disse kvinnene. Om det var vanskelig å hjelpe kvinner fra Bulgaria med alternativ til prostitusjon, er situasjonen enda verre for migrerende kvinner fra Nigeria. Deres oppholdsstatus i Italia gjør at de fremdeles blir regnet som utenforstående av Schengen-området. De har dermed ingen rettigheter på arbeid og alternativ til prostitusjon i Norge.

I en stortingsmelding fra 2008 sies det at Norge er avhengig av utenlandsk arbeidskraft (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2008). Selv utenlandskeprostituerte, som Norge definerer som ofre for norske menn, gis svært begrensede muligheter for alternativ til prostitusjon i Norge. Mange av de utenlandske kvinnene som prostituerer seg i Norge vil ikke tilbake til sine hjemland (Skilbrei og Tveit 2007). De ønsker å arbeide på lovlig vis og hjelpe seg selv og sin familie, men de har ikke lov eller rett til det. Dette er en viktig del av nåtidens prostitusjonshistorie i Norge og ellers i Europa. Norge og Europa er destinasjon for kvinner som om nødvendig prostituerer seg for å få et bedre liv, og utviklingen er tydelig. Fra 1996 til 2003 møtte Albertine hvert år rundt 30 norske kvinner i prostitusjon, og ingen utenlandske. I 2007 var Albertine i kontakt med 131 personer som solgte seksuelle tjenester i Stavanger, og av disse var 93 utenlandske og 38 norske (Årsvoll 2007).

Globalisering har hatt konsekvenser for migrasjon. Teknologi, informasjon og mulighet for å ta seg frem er enklere enn noen gang. Dette kommer til uttrykk når en ser på utviklingen av hvor mange mennesker som har søkt asyl i Norge de siste to årene. I 2007 søkte 6527 asyl i Norge. I 2008 søkte 14400 asyl. Antallet ble fordoblet (Utlendingsdirektoratet 2008). Noen blir bosatt og andre får avslag. Flere tusen som ikke får innvilget asyl, velger å leve illegalt i Norge (Ottesen 2009).

⁴ Rosa-prosjektet ble opprettet 1. januar 2005 i forbindelse med Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn 2003-2005. Justis- og politidepartementet gav Krisesentersekretariatet mandat til å utføre arbeidet med å iverksette tiltak i handlingsplanen (<http://www.rosa-help.no/>)

I 1992, 1997 og 2002 gjennomførte norsk folkehelseinstitutt seksualvaneundersøkelser. Andelen menn som noen gang hadde kjøpt sex, var stabil på mellom 11% og 13% (Træen, Stigum og Magnus 2002). Det er verdt å merke seg at disse undersøkelsene ble gjennomført før den migrasjonsrelaterte prostitusjonsvirksomheten tok seg opp i landet. Det er ikke gjennomført noen undersøkelse etter 2002 til tross for at det de siste årene har vært flere prostituerte og lavere priser på tjenestene som tilbys.

I Norge har man i senere tid definert prostitusjon som et sosialt problem, der en bruker sosialpolitiske virkemidler for å hjelpe mennesker som prostituerer seg. Fra og med 2009 har Norge innført lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester. Ulike helse – og sosiale hjelpetiltak overfor målgruppen har vært skeptiske til den nye lovgivningen, der kriminalpolitiske virkemidler settes inn for å få bukt med den uønskede virksomheten. Bekymringen har gått på at når prostitusjonsvirksomheten blir usynlig, vil det heller ikke bli satset på hjelpetiltak overfor målgruppen. Prostituerte vil så være mer sårbare enn noen gang for utnytting og grov kriminalitet.

Enn så lenge blir ikke de prostituerte rammet av lovverket. De blir ansett som objekter for menns vold. Men spørsmålet kan stilles om det etter en tid vil bli aktuelt å se på dem som aktører og medskyldige i en kriminell virksomhet. Noen måneder inn i 2009 finnes det fremdeles norske og utenlandske mennesker som velger å selge seksuelle tjenester.

3.2 Ulike arenaer for prostitusjonsvirksomhet

Det finnes ulike arenaer for prostitusjonsvirksomhet. Arenaene blir ofte delt inn i gateprostitusjon og innendørsprostitusjon. Med gateprostitusjon menes den virksomheten hvor kjøperen oppsøker selgeren på gata, ofte ved at han ankommer det såkalte strøket i sin egen bil. Kjøper og selger avtaler tjeneste og pris, og så blir ofte selgeren med kjøperen i bilen. Tjenesten blir utført i bil, hjemme eller et annet sted som for eksempel på et hotellrom. Gateprostitusjonen er den mest synlige prostitusjonsarenaen. Innendørsprostitusjon favner den andre og også den største delen av prostitusjonsvirksomheten. I innendørsprostitusjonen annonserer selgeren sine tjenester i aviser, kontaktblader og på internett for å komme i kontakt med kunden. Albertine har de senere år vært i kontakt med flere kvinner i prostitusjon på det såkalte innemarkedet enn på gata.

Inntil høsten 2003 hadde Albertine kun vært i kontakt med norske kvinner som drev med gateprostitusjon i Stavanger. De norske kvinnene som prostituerer seg fra strøket eller Strandkaia i Stavanger, er for det meste rusavhengige kvinner som finansierer rusmidler med

salg av sex. Albertine var likevel i gang med å registrere antall ulike telefonnummer knyttet til salg av seksuelle tjenester på innendørsmarkedet i distriktet, og ble ikke overrasket da de første utenlandske kvinnene oppsøkte Kirkens Bymisjons lokaler høsten 2003. Noen få søramerikanske kvinner hadde vært utsatt for overgrep og hadde på tips av en kunde blitt anbefalt om å ta kontakt med Albertine. Kvinner på innemarkedet forklarte Albertine at årsaken til deres prostitusjonsvirksomhet var dårlig økonomi og begrensede muligheter på det ordinære arbeidsmarkedet.

I 2004 og årene frem til 2009 var det en tydelig økning mennesker som solgte seksuelle tjenester på det såkalte innendørsmarkedet i Stavanger. En evalueringsrapport av prostitusjonsomfanget sier at nærmere 2/3 av den totale prostitusjonsvirksomheten foregår innendørs. Videre at denne virksomheten sannsynligvis ikke vil bli rammet like mye som utendørsprostitusjonen av sexkjøps-forbudet (Tveit og Skilbrei 2008). I første kvartal av 2009 var Albertine i kontakt med 56 kvinner som solgte seksuelle tjenester i Stavanger. 5 av disse var norske. Det er en klar nedgang av kvinner som prostituerer seg på gata. Men til tross for kriminalisering av sexkjøp, er antall kvinner som selger seksuelle tjenester innendørs, stabilt i forhold til i 2008 (Hagelin 2009).

4 Fra Nigeria til Norge

4.1 Nigeria

På 1500-tallet var det som nå er byen Benin City hovedsetet for et stort imperium. Det dekket størstedelen av det sørlige Nigeria og hadde sine røtter tilbake til mellom år 800 og 1000. Imperiet fikk først kontakt med Europa på slutten av 1400-tallet. Det skjedde i følge Azuonye med Portugal. En fikk etablert handelsforbindelser og folket fikk stor respekt for Europeerne: *”and even came to see them as messengers of the sea god, Olokun”* (Azuonye 1996, 19). Heller ikke Nederland forsøkte å kolonisere Benin-imperiet da de hadde utstrakt handelsvirksomhet med dem fra rundt 1500 til slutten på 1800-tallet. Benin solgte slaver, leopardskinn, pepper og korall. På slutten av 1800-tallet overtok Britene som Benins hovedpartner i forhold til handel, og det var i denne perioden det ble underskrevet avtaler som ledet frem til imperiets fall. Kongen eller den såkalte Oba, forstod etter hvert at å signere avtalen om britisk beskyttelse hadde negative konsekvenser for imperiets selvstendighet og selvstyre. Ovonramwen, som var Oba og svært religiøs, valgte som strategi mot britene å styrke tradisjoner og seremonier som britene betraktet som onde og hedenske. Og i 1897 massakrerte Benin britene som befant seg i området. Til motsvar angrep og ødela britene ikke

bare byen, men også tempelet og slottet til Oba. Oba Ovonnramwen ble sendt i eksil og døde der. I 1914 ble monarkiet gjenført, men imperiet og Benin City ble ikke lenger like mektig slik det en gang var (Azuonye 1996, 13-22).

Nigeria vant sin uavhengighet i 1960 og ble republikk i 1963. I 1967 utbrøt den såkalte Biafra-krigen, der de sørøstlige delene av landet erklærte seg uavhengig som staten Biafra. Etter tre års krig måtte de likevel kapitulere. Deretter kom et 30 års langt militærdiktatur som varte frem til 1998. I begynnelsen av denne perioden regjerte en optimisme på grunn av den økonomiske veksten som kom av landets oljeindustri. Men myndighetene klarte ikke å håndtere den økonomiske veksten, mennesker flest fikk ikke del i godene, og dette skapte blant annet grobunn for korrupsjon. Etter innføring av demokrati i 1999 har det vært mange voldelige opptøyer, som oftest utløst på grunn av frustrasjon og kamp om ressurser. Carling sier at Nigeria har vært kjent for en spesielt uheldig kombinasjon av offentlig fattigdom og vanstyre, store pengerressurser i omløp, og et korrupt og ineffektivt rettssystem (Carling 2005).

Det finnes mer enn 250 ulike etniske grupper i Nigeria. 4 av disse er store og utgjør til sammen rundt 50% av hele landets befolkning. Hausa og Fulani dominerer i nord, mens Yoruba og Igbo er størst i sør. Det finnes et religiøst skille mellom muslimene i nord og de kristne i sør, og fordelingen i antall er ganske jevnt. I 1991 ble hovedstaden flyttet fra storbyen Lagos i sør til Abuja som ligger midt i landet. Den lille byen Abuja, med rundt en halv million innbyggere, ligger på en nærmest nøytral grunn mellom de store etniske og religiøse gruppene (Carling 2005).

4.2 Benin City

De fleste nigerianske kvinnene som har prostituert seg i Norge de siste årene, kommer fra delstaten Edo og hovedstaden Benin City sør i landet. Delstaten Edo er i følge Carling blant de fattigste områdene i Nigeria. Det er ikke langt borte fra Port Harcourt, hvor mye av oljeutvinningen skjer, blant annet med vestlige eller utenlandske aktører (Carling 2005, 12). I delstaten Edo bor det rundt 4 millioner mennesker (Edo state 2009).

Hva som var grunnen til at majoriteten av kvinnene på det norske prostitusjonsmarkedet i 2008 var fra dette området, er i utgangspunktet vanskelig å forstå. Det er ikke uvanlig at migrasjonsstrømmer mellom kontinenter er svært lokalt begrenset. Et eksempel er de bulgarske kvinnene som har prostituert seg fra Strandkaia i Stavanger de

siste årene. De kommer alle sammen fra området rundt Varna ved Svartehavet, og de fleste kommer fra samme landsby.

I 2006 var jeg med norske myndigheter på en temareise om menneskehandel i Nigeria. Gruppen bestod av representanter fra Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda, Landinfo, Pro Sentret og Albertine. På spørsmål om hvorfor kvinner fra delstaten Edo utgjorde et sånt klart flertall av nigerianske kvinner som migrerer og havner i prostitusjon i vestlige land, sa representanter fra den norske ambassaden i Abuja:

Det er ”ingen” som dør av sult i Nigeria, men forskjellen på de som har og de som ikke har, er så tydelig for menneskene i området. All oljeproduksjon og mennesker fra Vesten er synlig i Edo og områdene rundt. Menneskene som bor der ønsker sin del av disse godene. Når de ikke får det, ønsker de å migrere til Europa. Det er jo der de rike kommer fra. Kriminelle nettverk nyttiggjør seg allerede eksisterende handelsruter og forbindelser til Europa når de utnytter sårbare mennesker som drømmer om et bedre liv.

På reisen i Nigeria fantes det nigerianske prostituerte på de fleste hotell delegasjonen besøkte. Kvinnene stod oppstilt på taxi-holdeplassen utenfor hotellet, og tok i mot sine hvite kunder der. Videre var de selskapsdamer for forretningsmennene under lunchen, eller de banket på døren din midt på natten. De var i kontakt med vesten på sitt eget hjemsted, og det manglet ikke på impulser og informasjon om Europa.

”Du har sett den røde sanden i Benin City, Helge. Du vet hvorfor vi ikke vil tilbake” sa en av de nigerianske kvinnene til meg etter at jeg kom tilbake fra Nigeria. Jeg hadde kjørt på den og sett den, men undret meg likevel på hva dette med den røde sanden betød. En annen av kvinnene som satt i bilen den kvelden forklarte: *”Vi har ikke skikkelige veier og mangler elektrisitet. Det er fordi noen få tar alle pengene og bruker dem på seg selv. Det er ingenting der for oss. Her tjener vi i hvertfall nok til at ungene våre kan gå på skole”*. Dette kan være med på å forklare at store forskjeller motiverer noen til å migrere.

Selv om de fleste nigerianske kvinnene som prostituerte seg i Stavanger fra 2004 til 2008 kom fra delstaten Edo og Benin City, fantes det unntak. Også Skilbrei, Tveit og Brunovskis mener at enkelte av kvinnene som sier de kommer fra Benin City, egentlig kommer fra landsbyer utenfor byen. Noen andre også fra andre delstater og andre land (Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006, 18). En av informantene i min undersøkelse forklarte:

To av kvinnene på gata her i Stavanger er ikke virkelige Edo. De sier selv at de er Edo, men jeg vet at de ikke er det. Hvorfor de hevder å være det? Jeg vet ikke, men de vet at de fleste kvinnene som jobber på gata kommer fra Benin City. De ønsker ikke at folket sitt skal bli forbundet med prostitusjon, verken i Europa eller der hjemme.

4.3 Fra Nigeria til Norge

Nigerianske kvinner nyttiggjør seg allerede eksisterende migrasjonsruter fra Nigeria til Vest-Europa. Det brukes falske dokumenter og dette forklarer hvorfor de reisende ikke tar samme vei. Det er få som tar fly direkte fra Nigeria til Vest-Europa. Noen reiser med buss eller bil til et naboland som Ghana. Derfra tar de fly til en by som for eksempel London, Paris eller Amsterdam. Derfra reiser de til Italia og ofte Torino med tog. Byen Torino er et viktig transittpunkt for menneskehandelen. Andre reiser med fly fra Nigeria til en by i Russland eller Øst-Europa, hvorpå de tar seg over grensen til Vest-Europa illegalt (Carling 2005, 17-22). Mange ankommer Europa etter en ofte lang og krevende reise gjennom Sahara, opphold i leirer som ikke har status som flyktningleirer i Marokko og Libya, og til slutt en livsfarlig båtreise over Middelhavet til Spania eller Italia. Skilbrei, Tveit og Brunovskis sier at kvinnene kan oppholde seg mellom ett til fire år i disse leirene, og at illegale migranter har få muligheter til å skaffe mat til seg selv: "*Kvinner måtte bytte sex for å få en kopp kaffe eller en brødbit*" (Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006, 28). Under oppholdet i et land i Nord-Afrika, forsøker migrantene å komme med på en båt over Middelhavet. I denne situasjonen er kvinnelige migranter mer attraktive enn menn. Menneskesmuglere og menneskehandlere vet at kvinnene har bedre muligheter for å betale for seg når de ankommer Europa, enn det menn har. Noen av kvinnene forstår allerede på dette tidspunktet at de må arbeide i prostitusjon når de ankommer den andre siden (Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006, 29).

4.4 Migranter i prostitusjon

I motsetning til mange andre utenlandske prostituerte som opptrer nærmest usynlig, har de nigerianske kvinnene i den offentlige debatt blitt presentert som svært aggressive i sin fremtoning. De flørter, roper og drar i menn for å få solgt sine seksuelle tjenester. Dette har ofte blitt forklart med at kvinnene er utsatt for menneskehandel, og at de er svært presset i forhold til å betale madammen⁵ eller sine bakmenn penger. I følge den danske sosiologen Maibrit Gamborg Holm blir kvinnes situasjon og problem på denne måten redusert til "*et*

⁵ Madam er en kvinne som organiserer menneskehandelen.

spørsmål om onde mænd, der udnytter forsvarsløse kvinder” (Holm 2007, 33). I sin artikkel viser Holm at migrerende nigerianske kvinners sårbarhet handler om noe mer enn deres forhold til bakmenn. Holm mener at kvinnene betraktes som prostituerte og migranter på samme tid, og at dette samspillet får en avgjørende betydning for hvordan kvinnenes situasjon blir. Hun forklarer at de fleste nigerianske kvinnene begynner sin migrasjonsprosess ved å være avhengige av agenter. De har i begynnelsen av sitt opphold i Europa og i Holms sitt tilfelle, Danmark, ikke gyldige oppholdspapirer og står i fare for å bli anholdt, fengslet og deportert om de blir tatt av politiet. Kvinnene blir slik presset til å opprettholde sitt forhold til bakmenn, som hjelper dem til å leve og arbeide skjult (Holm 2007, 43).

Samtidig må kvinnene forholde seg til kundene. Holm mener at de som kjøper seksuelle tjenester kan ha en oppfatning av nigerianske kvinner som spesielt seksuelt aggressive og pågående, og at dette igjen kan ha med deres hudfarge å gjøre. Denne forestillingen om afrikanske kvinner som svært seksualiserte, bør i følge Holm forstås innenfor en postkolonial teoretisk ramme der alle ikke-vestlige individer blir *”de andre”* (Holm 2007, 47). *”De andre”* blir bærere av trekk som den vestlige kultur forneker ved seg selv. Holm sier blant annet at den sorte hudfargen kom til å representere det seksuelle instinkt. De sorte nigerianske kvinnene blir på denne måten objekt for hvite menns seksuelle drømmer og fantasier. Videre blir de en motsetning til de siviliserte, rasjonelle og kontrollerte vestlige individer. Kvinner i Holm sin undersøkelse hevder at kundene har en forventning til at de som afrikanske kvinner elsker å ha sex. De blir nødt til å agere deretter: *”nødt til at være flirtende, utfordrende og udfarende på gaden, såfremt hun vil have kunder og derved tjene penger”* (Holm 2007, 48).

Kvinnene blir slik nødt til å handle på svært motsetningsfylte måter i møte med politiet og sexkjøperne. I forhold til politiet må de være forsiktige og helst holde seg skjult. Med tanke på kundene må de være synlige på gata og imøtekomme forventningene om at de så gjerne vil ha sex (Holm 2007).

Det har vært diskutert hvorvidt et menneske skal anses som offer for menneskehandel i forhold til om vedkommende er klar over prostitusjonselementet forut for migreringen. Holm trekker dette inn i diskusjonen rundt offerets uskyldighet (Holm 2007, 50). Kvinner som er kjøpt og solgt av menneskehandlere har i følge Holm blitt ansett som uskyldige, naive, desperate, ufeilbare og rene. Men Holm sier at de nigerianske kvinnene ikke passer inn i denne offer-oppførselen. De er: *”højrøstede og uhøflige, hvilket er i direkte modstrid med den stereotype oppfattelse af ”den handlede kvinde”*” (Holm 2007, 50). Det stilles derfor spørsmål til om kvinnen faktisk er et offer, siden hun er aktiv i prostitusjon og derfor ikke ufeilbar og

ren. Dersom kvinnen ikke passer inn i bildet av det passive offeret, blir hun heller ikke vurdert som uskyldig og hjelpetrengende, men som frivillig og skyldig i sin egen elendighet. Som migrant er hun ikke en verdig hjelpetrengende (Holm 2007, 50).

Politiet har ulike oppgaver. I Stavanger har Albertine i flere år forholdt seg til tre ulike avdelinger. En har fokus på lov og orden mens en annen arbeider med utlendingssaker. Den siste avdelingen er organisert kriminalitet. Spesielt i denne avdelingen har Albertine hatt tjenestemenn å forholde seg til i forhold til målgruppen. Politiet har i følge Holm en utfordring ved det å skulle navigere i et felt hvor de både skal beskytte landets grenser, men samtidig gi beskyttelse til dem som er ofre. Politiet skal forvalte ulike lover samtidig, og dette kompliserer arbeidet deres. I 2004 ble to nigerianske kvinner i Stavanger utvist fra Norge, til tross for at de viste synlige tegn på hvordan de var blitt torturert av menneskehandlere. De hadde ugyldige oppholdspapirer og det ble stilt spørsmål til deres identitet. Hvordan kunne kvinnene være ofre om de løy om sin identitet (Stavanger Aftenblad 2004)?

5 Teoretiske perspektiver

5.1 Religiøs tro

De nigerianske kvinnene som prostituerer seg i Stavanger kommer fra et område i den sørlige delen av Nigeria, hvor afrikansk tradisjonell religion og kristen tro står sterkt. Katolisisme og karismatiske pinsemenigheter er to hovedgrupper blant de kristne (Edo state 2009). Jeg vil nå presentere afrikansk tradisjonell religion og kort si noe om kristen tro i Nigeria. Jeg kommer ikke til å presentere hva innholdet i kristen tro er, da det forutsettes at leseren kjenner til dette. Til slutt i dette kapittelet vil jeg si noe om en tro i utvikling.

5.1.1 Afrikansk tro og filosofi

Mbiti – afrikansk religion og filosofi

Som tidligere nevnt, mener Mbiti at religion er noe av det mest grunnleggende og betydningsfulle i en afrikaners liv. Det finnes flere tusen folkeslag i Afrika, og hver av dem har sitt eget religiøse system. Religionen favner hele tilværelsen og er i følge Mbiti det mest betydningsfulle for hvordan afrikanere tenker og lever sitt liv. Med filosofi mener Mbiti: *”understanding, attitude of mind, logic and perception behind the manner in which African peoples think, act or speak”* (Mbiti 1989, 2).

Det finnes ingen læresetninger eller dogmer, ingen trosbekjennelse og heller ikke noen hellig skrift tilhørende afrikansk tradisjonell religion. Alle er derimot en bærer av troen, og den er skrevet i menneskenes hjerter og tanker. Den kommer til uttrykk i ritualer der religiøse ledere, som prester, eldre mennesker og konger, spiller en viktig rolle (Mbiti 1989, 3). I følge Mbiti assimilerer afrikanere religiøse ideer og praksiser som kommer fra forfedrene, og som fortsatt eksisterer i familien og lokalsamfunnet. Enkeltmennesket har ulike meninger om betydningen av myter, ritualer og seremonier og tilpasser så praksisen til ens egen livssituasjon og de behov som er: *"In traditional religions there are no creeds to be recited; instead, the creeds are written in the heart of the individual, and each one is himself a living creed of his own religion"* (Mbiti 1989, 3).

I deres virkelighetsforståelse finnes Gud som er forklaringen på alt som er til og som opprettholder det. Ånder beskriver Mbiti som: *"extra-human beings and the spirits of men who died a long time ago"* (Mbiti 1989, 15). Mennesker inkluderer dem som lever og de som er i ferd med å bli født. Videre finnes dyr, planter og annet med eller uten biologisk liv. Mbiti forklarer forholdet mellom alt som eksisterer slik:

God is the originator and sustainer of man; the Spirits explain the destiny of man; Man is the centre of this ontology; the Animals, Plants and natural phenomena and objects constitute the environment in which man lives, provide a means of existence and, if need be, man establishes a mystical relationship with them" (Mbiti 1989, 16).

I tillegg mener Mbiti at det er en kraft, makt eller energi som gjennomtrenger hele universet. Gud er kilden til denne kraften, og kan kontrollere den. Åndene har adgang til denne og noen mennesker har kunnskapen og muligheten til å hente, manipulere og bruke den. Medisinmenn, hekser og prester er blant dem som har disse evnene (Mbiti 1989, 16).

Den afrikanske tradisjonelle religionen er ikke primært for det individuelle mennesket, men for fellesskapet som mennesket er en del av. I tradisjonelle samfunn finnes det i følge Mbiti ikke et eneste menneske som ikke er religiøs: *"to be human is to belong to the whole community, and to do so involves to participating in the beliefs, ceremonies, rituals and festivals of that community"* (Mbiti 1989, 2). En person kan ikke gå bort fra sitt folks tro, for å gjøre det: *"is to be severed from his roots, his foundation, his context of security, his kinship and the entire group of those who make him aware of his own existence"* (Mbiti 1989, 2).

En beskrivelse av et enkeltmenneskes liv fra før fødsel til etter ens død, vil tydeliggjøre hva afrikansk tradisjonell religion betyr for den enkelte og for folket sitt. Den

religiøse deltakelsen favner hele livet. Hele eksistensen er et religiøst fenomen. Fødsel, pubertet, ekteskap, aldring og død er viktige hendelser, også inngangen til fellesskapet av de avdøde og deretter fellesskapet av ånder. Alle de ulike livsfasene blir tradisjonelt markert med religiøse riter og seremonier. I noen samfunn blir ikke en person betraktet som et skikkelig menneske før hun eller han har gått gjennom hele prosessen av fysisk fødsel, seremoni ved det å få navn, pubertet- og innvielses-ritualer og til slutt ekteskap: *"Then he is fully "born", he is a complete person"* (Mbiti 1989, 16).

Tradisjonelt tror afrikanere at et menneske fortsetter å eksistere etter sin fysiske død. Han eller hun, den "levende-døde", forsvinner ikke umiddelbart, men blir husket på av slektninger og venner: *"They recall him by name, though not necessarily mentioning it, they remember his personality, his character, his words and incidents of his life"* (Mbiti 1989, 24). Når den siste personen som kjente avdøde, personlig og med navn, også dør, da først er personen virkelig død. Mbiti forklarer: *"Unless a person has close relatives to remember him when he has physically died, then he is nobody and simply vanishes out of human existence like a flame when it is extinguished. Therefore it is a duty, religious and ontological, for everyone to get married"* (Mbiti 1989, 25). Mbiti hevder videre at dersom en mann ikke har barn eller bare jenter, så finner han en annen kone. På den måten kan han få barn som vil: *"survive him and keep him (with the other living-dead of the family) in personal immortality"* (Mbiti 1989, 25).

Videre mener Mbiti at konseptet tid er avgjørende for å få riktig forståelse av afrikansk religion og filosofi. Han mener at afrikanere tradisjonelt vil være mer opptatt av det som har skjedd enn det som ligger i fremtiden. For en afrikaner er tiden i følge Mbiti: *"simply a composition of events which have occurred, those which are taking place now and those which are inevitably or immediately to occur"* (Mbiti 1989, 16). Kort sagt kan en si at fortiden og nåtiden er det viktige en orienterer seg i forhold til.

I alle afrikanske samfunn finnes troen på en fortsettelse av liv etter døden. Men denne troen er nødvendigvis ikke knyttet til en fremtid med et bedre kvalitativt liv. Det finnes ikke noe paradisi å håpe på eller helvete å frykte. Livet leves her og nå, og slik blir det også etter døden. Tradisjonell tro og filosofi er opptatt av fortiden og nåtiden (Mbiti 1989, 28).

Kristen tro og islam står sterkt i Afrika. Men i følge Mbiti klarer ikke disse religionene å favne hele livet til afrikanerne, slik de er vant med i forhold til den altomfattende afrikanske tradisjonelle religionen. Det er ikke nok for en afrikaner å lære om troen en eller to ganger i uken i kirken. De fleste som omvender seg til kristen tro og islam vil fortsette å vende tilbake til deres opprinnelige tro og praksis når de ikke er i kirken. De vil leve etter den tradisjonelle

religionen det meste av tiden. En omvendelse til kristen tro eller islam er altså ikke total. Siden afrikansk tradisjonell religion okkuperer hele mennesket og hele livet, må en omvendelse til kristen tro og islam omfatte: *"his language, thought patterns, fears, social relationships, attitudes and philosophical disposition"* (Mbiti 1989, 16) om omvendelsen skal føre til varig endring og betydning for enkeltmennesket og samfunnet.

Mbiti sier at et moderne liv kan få konsekvenser for hva afrikansk tradisjonell religion betyr. Skolegang, urbanisering og industrialisering gjør til at også afrikanere får et mer kritisk forhold til religiøs tro, seremonier og ritualer. Men i vanskelige situasjoner og kriser kommer troen til overflaten og mennesker vender tilbake den (Mbiti 1989, 2).

Azuonye – Binifolkets tradisjonelle religion og virkelighetsoppfatning

I boken *Edo, the Bini people of the Benin Kingdom* (Azuonye 1996), skriver Azuonye om hva som særpreger afrikansk tradisjonell religion hos Bini – eller Edo-folket. Folket bor i delstaten Edo og i Benin city. Tradisjonelt har folket en filosofi om at universet er delt inn i en synlig og en usynlig verden. Denne virkelighetsoppfatningen preger både religion, kunst og mennesker i det daglige liv (Azuonye 1996, 30-47).

Den synlige verden består av jorden og vannet som omgir den. Ved siden av mennesker og dyr er også den synlige verden et hjem for gode og onde guddommeligheter og ånder. Osanobua er den ene og høyeste Gud. Azuonye forklarer at Han sendte andre guddommeligheter: *"down to live among humankind at the beginning of time. They include the earth goddess, Obiemwen, creator of the earth; the water deity, Olokun who today is more prominent as the god of wealth, fertility, and creativity"* (Azuonye 1996, 31).

Den usynlige verden er tilholdssted for den høyeste Gud, Osanobua. I tillegg er her:

the spirits of the dead fathers of individuals and the unnamed dead fathers of the community as a whole. These ancestral spirits are worshipped by their living descendants in the visible world and are still seen as heads of their families and contributors to their well-being in various ways (Azuonye 1996, 32).

Hvert familiemedlem som mislykkes i å overholde sine forpliktelser, vil umiddelbart kunne bli straffet av sine forfedre-ånder. Åndene er representert ved gravstedet eller relikvieskrinet som er på et hellig sted. Ofte er dette stedet i hjemmet til familiens eldste og hos andre hellige mennesker som lokale medisinmenn og ledere i samfunnet. De gode og onde kreftene som

finnes i både den synlige og usynlige verden, er også i det enkelte menneske. De kjemper om å oppnå kontroll over menneskers tanker og handlinger (Azuonye 1996, 32-45).

Familien er sentral i den religiøse aktiviteten. Familiens eldste mann er både familiens overhode og familiens prest. Hans avgjørelser forventes å være rettferdige og vise. I tillegg til et alter for forfedrene, har de fleste familier også et hellig sted for andre guddommer og ånder i hjemmet. Disse hellige stedene har mange hellige objekter, som skulpturer, stener og klær. Gjennom ritualer, ofringer, seremonier og festivaler håper menneskene at de gode kreftene styrkes og at de onde hindres (Azuonye 1996, 30-47).

Drønen – Afrikansk tradisjonell religion i møte med kristen tro

Drønen har i avhandlingen *Communication, conversion and conservation*, skrevet om møtet mellom Dii-folket og norske misjonærer i Kamerun i årene 1934 til 1960 (Drønen 2007).

Drønen beskriver hvordan Dii-folket ble sosialisert gjennom misjonærenes skoler, gudstjenester og litteratur. Han viser hvordan misjonærenes skoler førte til endringer i Dii-folkets sosiale relasjoner og også endringer for deres religion og liv. Utfra skolene oppstod det en ny intellektuell elite som utfordret de eksisterende maktstrukturene i Dii-landsbyen. Dette førte til at folket gradvis fikk en ny identitet som ikke lenger var knyttet like sterkt til familien og landsbyen. Evangeliet Dii-folket fikk forkynt i møte med misjonærene, handlet om at enkeltindividet selv måtte velge kursen for eget liv. Mennesker blant Dii-folket rekonstruerte sin religion og fikk en ny kristen identitet. De valgte selv at dette skulle skje, selv om det i mindre grad ble akseptert av samfunnet eller menneskene de var en del av (Drønen 2007, 184).

Drønen forklarer at det ikke ser ut til å ha vært noen nær forbindelse mellom moralsk oppførsel i dette livet og konsekvenser for livet etter døden i Dii-folkets tradisjonelle religion. Forfedretroen blant Dii-folket innebar derimot at døde mennesker kunne bli mellommenn mellom mennesker og ånder. Åndene ble betraktet som nøytrale. Dersom de var fornøyde med menneskenes offer, ville de hjelpe menneskene i å motta velsignelse og beskyttelse (Drønen 2007, 190-193).

Selv om den nye kristne identiteten fikk konsekvenser for relasjoner, moral og oppførsel, ble ikke hele deres afrikanske tradisjonelle religion byttet ut. Dii-folket hadde for eksempel problemer med å akseptere Gud som den eneste de skulle forholde seg til når det gjaldt å få beskyttelse og velsignelse (Drønen 2007, 186-188). Drønen skriver at det mest radikale i Dii-folkets nye tro, handlet om Guds forhold til verden og Hans frelsesgjerning.

Dom, frelse og så evig liv var ikke del av Dii-folkets tradisjonelle religion, selv om en åndelig eksistens etter døden eksisterte.

I den nye religiøse troen til Dii-folket hadde moral en sentral rolle. Misjonærene forkynte at forferdretro, dyrking av ånder, respekt for tradisjonelle religiøse spesialister handlet om umoral. Likedan gjaldt dette bruk av alkohol og spørsmål knyttet til ekteskap og familiestruktur. Alkohol og flerkoneri var forbudt i den nye troen, og misjonærene fikk vansker med å få Dii-folket til å akseptere dette. Det viste seg at det ikke var de kristne dogmaene Dii-folket nektet å godta, men misjonærenes moralske krav (Drønen 2007, 192).

Frigjøringsbegrepet var også noe misjonærene og Dii-folket ikke lyktes helt å enes om. Misjonærene forbandt frigjøring med å bli fri fra åndelig undertrykking. Hos Dii-folket var dette en uvanlig tanke. Dii-folket levde ikke konstant i frykt for ånder, og ritualer som ble utført for å blidgjøre åndene var heller positive elementer i hverdagen, i motsetning til trolldom som var noe de fryktet. I stedet for åndelig frigjøring i et eskatologisk perspektiv, var Dii-folket mer opptatt av mening i et ”her-og-nå”-perspektiv. Dii-folket tok i mindre grad en intellektuell tilnærming til begrepet, til fordel for en praktisk. Frigjøring for Dii-folket handlet derfor om frigjøring fra et nabofolk og fra kolonimakter (Drønen 2007, 193-194).

Drønen mener at selv om kristen tro hadde betydning for Dii-folkets religion og liv, var det ikke et bytte av religion som skjedde. Jeg forstår Drønen slik at det nok er mer riktig å si at den kristne troen ble tatt inn i deres allerede eksisterende virkelighetsoppfatning og religiøse tro. Mange ting endret seg ikke i Dii-folkets tankegang og bevissthet: *“Jesus was granted all power in the hereafter, but in this life Christianity was one among other strategies in the search for meaning and better living conditions”* (Drønen 2007, 201). Dii-folket fortsatte for eksempel i mer eller mindre grad, på en pragmatisk måte, å bruke både Jesus og tradisjonelle remedier for å beskytte seg mot sykdom.

5.1.2 Kristen tro i Nigeria

Som tidligere nevnt utgjør kristne nesten halvparten av Nigerias befolkning. Evangeliske menigheter har hatt en sterk vekst spesielt i det sørlige Nigeria de siste ti-årene. Utover den etablerte katolske kirken i området, har den karismatiske pinsebevegelsen hatt stor vekst siden 1970-tallet. I Landinfo sin rapport fra temareisen i 2006, skriver Skogseth om da delegasjonen besøkte pastoren i pinsemenigheten Good Tidings Bible Church: *“He interpreted his role as a pastor as someone who should enlighten the congregation to deal with their problem through spiritual guidance: “We believe that problems stem from unseen influence from the evil*

forces”” (Skogseth 2006, 10). Den åndelige forklaringen på problemer mennesker har, blir så fulgt opp med svar på hvordan mennesker kan få hjelp. Pastoren legger vekt på at mennesker må hjelpe seg selv. Menigheten tilbyr undervisning, arbeids-trening og økonomisk hjelp. Økonomisk hjelp kan gis i form av at nye medlemmer slipper de store økonomiske forpliktelsene til familien mot at de yter en del til menigheten i stedet. Skogseth viser til en kirkeleder som hevder at disse nye økonomiske forpliktelsene en får til menigheten generelt sett er mindre enn de en hadde til familien (Skogseth 2006, 9-10).

5.1.3 En tro i utvikling

Spørsmålet om hvordan og i hvilken grad religion er noe som blir gitt, tilegnet og utviklet, har blitt drøftet av mange (Westerlund, Breivik 1986, Mbiti 1989, Peel 2000, Ray 2000, Drønen 2007, Ammerman 2007). Ammerman mener vi har med religion å gjøre: *“Whenever people talk about and orient their lives in ways that go beyond everyday modern rationality, when they enchant their lives by drawing on spiritual language and concepts and experiences”* (Ammerman 2007, 225). Med en slik åpen definisjon av religion åpnes det opp for å se hvordan den er og utvikles.

En stabil og endelig tro

Mbiti mener det tar flere generasjoner før en ser hvordan mennesker og samfunn har fått en annen religion. Utvikling av religiøs tro tar tid. Også for afrikanere som omvender seg fra afrikansk tradisjonell religion til kristen tro eller islam. Han beskriver muslimer og kristne som misjonsorienterte ved at de søker å få mennesker til å omvende seg fra afrikansk tradisjonell religion og over til deres egen tro: *“They expand by pushing traditional religions on to the defensive, expecting them to keep silence, listen to their sermons, copy their examples, yield, give up, disappear and be forgotten”* (Mbiti 1989, 257). Mbiti mener at misjonærenes forventninger og anstrengelser ikke gir de resultater en ønsker seg. De er ofte ikke klar over hvor dypt og omfattende afrikansk tradisjonell religion favner, slik som deres historie, kultur, sosiale liv og selvbevissthet. Mbiti hevder videre at omvendelse fra en religiøs tro til en annen ikke skjer på et bestemt tidspunkt i historien. Den er alltid en dynamisk prosess som inkluderer enkeltmennesket og dets totale miljø. Omvendelses-prosessen kan derfor få ulike konsekvenser for mennesker. Mbiti mener at enkelte mennesker vil kunne vende tilbake fra islam og kristen tro til afrikansk tradisjonell religion. Men i følge ham

erstattes ikke den tradisjonelle religiøse troen med en annen tro. Den praktiseres videre av både kristne og muslimer i mer eller mindre grad (Mbiti 1989, 256-260).

Geert Hofstede hevder at det finnes likhetstrekk hos mennesker som kommer fra samme nasjon. Ut fra en undersøkelse hvor 50 ulike nasjoner var representert, viser Hofstede hvordan mennesker i en nasjon og et samfunn skiller seg fra andre mennesker i andre samfunn. Det skjer ved at de har en egen form for kollektiv programmering av sinnet de har fått ved å vokse opp og tilhøre i et bestemt folk (Jandt 2007, 159-182 og Samovar og Porter 2004, 59-68). Religion er en viktig del av menneskers kultur og identitet, og ut fra Hofstedes kulturforståelse er det mulig å forstå det slik at mennesker får eller tildeles sin religion og identitet etter hvilken nasjonell eller etnisk tilhørighet en har.

Menneskers nasjonale og etniske tilhørighet er i følge Scholtes teori om globalisering ikke avgjørende for hvilken religion en har. Han hevder at konstruksjonen av å være, hvem vi tilhører og hvem vi blir, påvirkes av hvordan vi definerer oss selv og hvordan vi er og har det sammen med andre. Tilhørigheten til et fellesskap, som for eksempel en nasjon eller etnisk gruppe med tilhørende religion, er da betydningsfull, men dette er ikke lenger like avgjørende i en global virkelighet (Scholte 2005).

Globalisering og tro i utvikling

Nasjonalstaten var i lengre tid en av våre viktigste identitetsskapere – og bærere. Nå utfordres dette av at mennesker, ideer, varer og tjenester er så nettverkpreget at landegrensene ikke lenger blir de viktigste grensene for å forstå forholdet mellom mennesker, og heller ikke hva mennesker tror. Globaliseringen har generert en hybridisering, der mennesker har komplekse og sammensatte identiteter. I en global virkelighet utfordres vi ved å måtte være og tilhøre på ulike måter, men ved å likevel være samme person (Scholte 2005, 226). Hardt og Negri går enda lenger i sin bok om det globale fellesskapet. Forfatterne bruker begrepet imperium om fellesskapet for å synliggjøre hvordan hele verdens befolkning og skaperverket forøvrig er et felles anliggende. Samhandling, påvirkning og gjensidig avhengighet mellom folk og stater utfordrer og styrker fellesskapet. I en global virkelighet handler det ikke bare om å ha sammensatte identiteter som enkeltindivider. Det handler om å finne et identitetsgrunnlag som skaper et ”vi” (Hardt og Negri 2001).

Ammerman hevder at mye av det religiøse livet i vår tid foregår utenfor institusjonelle lokaler, som ofte også representerer en bestemt tro eller lære. Urbanisering, økt migrasjon, spredning av litteratur, høyere utdanning, media og økt grad av kommunikasjon, har ført til en mer tilgjengelig alternativ religiøs praksis. I en moderne verden velger mennesker hva deres

religiøse tro skal inneholde og være (Ammerman 2007, 5). Per Erik Dehlin skriver om det han kaller opplevelsesnær tro i en moderne verden (Dehlin 2001). Han har følgende å si om sine informanter som lever ut sin religiøse tro i den moderne byen Seattle: *"Alle ble stående i krysspress mellom ulike verdssystemer, og de ble stadig utfordret til å reflektere over sin tro"* (Dehlin 2001, 121). Variasjoner av symboler og betydninger av ulike religiøse tradisjoner er i følge Ammerman tilgjengelige for mennesker i en moderne verden. Når disse ulike symbolene og betydningene støter på hverandre, kan løsningen eller resultatet bli at enkelte av dem settes sammen til en selvkomponert størrelse. En slik konstruert religion er sammensatt, men oppfattes relevant og meningsfull selv om innholdet i konstruksjonen ikke finnes i noen teologisk lærebok. Den egenkonstruerte religiøse troen blir forstyrret og utfordret av religiøse tradisjoner som har en mer eller mindre utviklet lære eller teologi. Ammerman sier at slike korrigeringer ikke nødvendigvis vekker den religiøse og spirituelle erfaringen et enkeltmenneske opplever, men den kan oppleves meningsfylt i forhold til det livet som leves (Ammerman 2007, 6-9).

En av bidragsyterne i Ammermans bok, Lynn Davidman, skriver i sin artikkel *The new voluntarism and the case of unsynagogued jews* om tredje-generasjons jødiske amerikanere. Hun har fokus på om og hvordan de praktiserer jødedommen (Davidman 2007, 53). Respondentene hevder å være født jøder. Utenforstående kan konvertere til jødedommen, men man kan ikke konvertere til å bli jøde. Hva som ligger bak merkelappen jøde, eller hvordan de praktiserer sin tro, varierer derimot i følge informantene til Davidman. Davidmans undersøkelse viser at mennesker mer eller mindre velger hva de vil utfordres av og integreres inn i, også i forhold til religion. Informantene i Davidmans undersøkelse forsøker å finne en egen måte å praktisere jødedommen på, tilpasset jødiske tradisjoner og et moderne liv. For noen innebærer dette å ikke gå til synagogen. De velger ikke å være jøder, men derimot hvordan de skal være det. For jøder er ikke spørsmålet om de tror, men hvordan de praktiserer den:

In the jewish tradition, what is most important is not swearing allegiance to a specific creed but rather fulfilling particular ritual obligations, such as observing Yom Kippur (the holiest day of the year), participating in a Passover seder, and celebrating some of the other annual holidays» (Davidman 2007, 57).

En av informantene i Davidmans undersøkelse lar være å delta på den store gledesfesten i synagogen. Hun går heller tur i fjellet. Og hennes verdsetting og forhold til naturen har

betydning i forhold til hvordan hun mener livet bør leves. Davidman mener at informanten ikke ser på jødedommen som et sett praksiser og læresetninger, men heller på noe som formidler verdier og hvordan en utfra dette bør leve livet:

Like “new voluntarists” they feel free to piece together their own Jewish rituals and identity. They decide which practices to observe; they interpret and re-create tradition, and they adopt as “Jewish” all sorts of secular and religious practices (Davidman 2007, 56).

Ammerman viser i sin bok hvordan mennesker tar med seg sin religiøse tro på steder en ikke har forventet å finne den: *“Across cultures and across social settings, religious identities and practices are present in the midst of all the other social demands of everyday life”* (Ammerman 2007, 221).

Globalisering har vært med på å gjøre det mulig for nigerianske kvinner å komme til Norge. Informasjonen om Europa og Norge spres blant annet ved hjelp av teknologiske hjelpemidler, men også fordi mennesker i en global virkelighet reiser mye mer enn før. De nigerianske kvinnene bringer med seg afrikansk tradisjonell religion og kristen tro fra Nigeria til Norge (Carling 2005, Skilbrei, Tveit og Brunovskis 2006).

5.2 Kvinner i prostitusjon – ofre eller aktører?

Det er blitt skrevet en del om hvordan en kan forstå fenomenet prostitusjon. Et viktig spørsmål som blir drøftet i forhold til dette er i hvilken grad en som prostituerer seg skal anses å være offer eller aktør (MacKinnon 1987, Kelly 1989, Giobbe 1991, Høigård og Finstad 1992, Jeffreys 1997, Kempadoo og Doezema 1999, Fick 2005, Jessen 2007 og Doezema 2007).

5.2.1 Prostitusjon som vold mot kvinner

Krisesentersekretariatet og Kvinnefronten har vært bidragsytere for et syn som definerer all prostitusjon som vold mot kvinner. Krisesentersekretariatet forklarer sitt syn på vold:

... store sosiale, politiske og økonomiske endringer i verdenssamfunnet. Disse endringene har bl.a. medført at forståelsen av hva som er vold mot kvinner har endret seg, fra hovedsakelig å tenke vold som fysisk vold og voldtekt, til å se at vold mot

kvinner også innebærer psykisk vold, seksuell trakassering, kjønnslemestelse, tvangsekteskap, drap, prostitusjon og sexslavehandel med kvinner (Smaadahl 2004).

Leder av Kvinnefronten i Stavanger, Anne Kalvig, sier: ”*Prostitusjon er vold fordi det å kjøpe seg tilgang til eit anna menneske sin kropp og intimitet er ei handling som volder alvorleg skade på dette mennesket sine grenser og integritet*” (Kalvig 2006). I et annet debattinnlegg bruker Kalvig og Dahlberg begrepet seksualisert vold om prostitusjon og tar Palermoprotokollen til inntekt for et syn om at all prostitusjon er slaveri og menneskehandel (Stavanger Aftenblad 2009). På denne måten føyer hun seg inn i en lang rekke radikal-feminister som ikke ser på den prostituerte som handlende og moralsk ansvarlig. I den nye sexkjøps-loven som radikal-feminister og organsisasjoner som Kriesesentersekretariatet i Norge kjempet frem, anses ikke prostituerte som strafferettslig ansvarlige.

Liv Jessen forklarer hvordan hun forstår det å være offer i sin bok *Det ideelle offer* (Jessen 2007). Å være offer handler om å være passiv og uten ansvar. I en relasjon kan dette komme til uttrykk ved at offeret har mindre makt enn overgriperen. Offeret blir som et objekt overmakten nærmest kan gjøre det den vil med. Et offer vekker medlidenhet. Offerbegrepet er tvetydig. Selv om offeret kan vekke medlidenhet, er offerets passivitet ikke legitimt. Et offer fratas på grunn av sin passivitet og uansvarlighet sin verdighet, og stemples som taper. Rollen til offeret er forbundet med skam, og det blir hevdet at offeret har seg selv å klandre. På denne måten kan et offer stigmatiseres. Jessen er skeptisk til og bekymret for en slik unyansert forståelse av den som selger seksuelle tjenester (Jessen 2007, 10-12).

5.2.2 Prostitusjon som handling

Med aktør forstår jeg det å være deltakende, aktiv og derfor også ansvarlig. Aktøren er et handlende subjekt i eget liv, og preges av selvstendighet. Ulike faktorer bidrar til om og i hvilken grad et menneske erfarer sin deltakelse og også sitt ansvar. Liv Jessen, hevder at prostitusjon er noe et menneske gjør, og ikke noe en er. Hun hevder at mennesker er mer enn sine handlinger, og at en kvinne i prostitusjon ikke bør dømmes som offer for dette. Prostitusjonshandlingen er uttrykk for sosiale, økonomiske, kulturelle og psykologiske sammenhenger og livsbetingelser. Hun hevder at en prostituert med dette er subjekt i eget liv, eller en aktør. Et menneske kan velge å prostituere seg (Jessen 1992).

Pro Sentret hevder at den prostituerte kan erfare vold i det å prostituere seg, men det gjør ikke hele prostitusjonsvirksomheten voldelig: ”*halvparten av respondentene rapporterer*

om voldserfaringer knyttet til prostitusjon... en tredjedel av respondentene har opplevd vold relatert til prostitusjon det siste året” (Bjørndahl og Norli 2008, 5). Liv Jessen forklarer videre: *”Jeg har truffet få som mener at prostitusjon er deres ideelle valg, de fleste ville valgt annerledes hvis de mente de hadde muligheter. ...kvinner kan velge prostitusjon, ... våre forestillinger om kvinner i prostitusjon er stereotype og trange*”. Hun hevder at offerperspektivet fører til marginalisering og umyndiggjøring, og at både samfunn og den prostituerte selv har mer å tjene på et aktørperspektiv (Jessen 2007, 11).

Filosofen Lars Gule hevder i *Sexsalg, sexkjøp og autonomi* (Gule 2007), at det er problematisk når prostituerte ikke er strafferettslig ansvarlige i den aktuelle straffeloven. De er part i en virksomhet hvor bare den ene regnes som ansvarlig. Autonomi handler om selvbestemmelse og uavhengighet, og en viss grad av dette er en forutsetning for å kunne regnes ansvarlig for sine handlinger. Gule hevder at en må skille på ofre for menneskehandel og mennesker som selger seksuelle tjenester. Ofre for menneskehandel anses å være under en ytre tvang som opphever deres autonomi, og de holdes derfor ikke ansvarlig for sine handlinger.

Men de som selger seksuelle tjenester ut i fra en situasjon hvor de: *”forstår betydningen av kjøp og salg, av denne ”kontraktens” gjensidighet: betaling (penger eller andre goder) ytes mot en vare (deltakelse i seksuelle handlinger og aktiviteter)”*, må i følge Gule regnes som ansvarlige (Gule 2007, 140).

Gule mener at kvinner som selger sex på grunn av for eksempel manglende økonomi, har mindre grad av autonomi. Dette kan dreie seg om dem som ikke får tilgang til vårt arbeidsmarked og våre helsetilbud. Dette er situasjonen for både øst-europeiske og nigerianske kvinner som prostituerer seg i Stavanger. I følge Gule betyr det likevel ikke at all autonomi er borte. Valgmulighetene er få, og prostitusjon er et av få alternativer for inntjening av penger (Gule 2007, 141).

5.2.3 Salutogenese

Den israelske sosiologen Aaron Antonovsky lanserte i 1970 teorien om salutogenese. Det salutogenetiske spørsmålet handler om hva det er som gjør at mennesker som utsettes for ekstreme belastninger likevel kan være ved god helse. Antonovsky foretok en stor undersøkelse og fant noen fellestrekk blant dem som hadde overlevd Holocaust og som utmerket seg med god helse. De opplevde høy grad av koherens eller sammenheng mellom seg og tilværelsen. Det er da snakk om en helhetsorientering til seg selv og livet der man

kjenner en gjennomgripende, varig og dynamisk tro. Antonovsky mener at denne koherensen eller sammenhengen er betinget av komponentene forståelighet, håndterbarhet og mening. Ressurser som økonomi, tilhørighet, sosial trygghet, positiv selvorientering, god selvtillit, trosforankring og religion er med på å styrke de tre nevnte komponentene. Salutogenese handler om at mennesker kan ha god helse og sterk tåleevne til tross for risiko og erfaring av det motsatte. Mennesker er aktive i en slik prosess, der positiv fungering utvikles ved å styrke motstandskraften, de gode ressursene.

I stedet for å være offer for det å ikke forstå, å ikke kunne handle eller oppleve mening i konsentrasjonsleirene, hadde noen mennesker aktivt bidratt til å bevare helsen. Det skjedde ved at de forstod og hadde oversikt på hvorfor de var der de var. De fant en måte å håndtere situasjonen på og søkte en mening i tilværelsen (Antonovsky 2005).

6 Nigerianske kvinner om prostitusjon og religion

I dette kapittelet vil jeg presentere et utvalg av de kvinnene jeg intervjuet. Mine beskrivelser er her subjektive ut fra det materialet jeg sitter igjen med etter intervjuer og observasjon på strøket. Med tanke på oppgavens tema mener jeg det er viktig å få frem hvor unike og ulike kvinnene er.

6.1 Julie – læreren som vil ha arbeid i Europa

Julie er etnisk Edo og kommer fra en stor familie i Benin City i delstaten Edo. Hun forteller at de fleste nigerianske kvinnene som prostituerer seg i Stavanger kommer fra dette området, og at de fleste tilhører folket Edo eller også kalt "the Benins". Hennes far er gift med to koner og moren hennes har hatt forsørgeransvaret for sitt kull. Julie sier at det er krevende å være en av flere koner, og at hun er altfor sjalu til å kunne akseptere dette i eget liv. Hun sier hun har et kristent navn og forteller at hun er oppvokst i den katolske kirke.

Utdanning og arbeid

Etter å ha fullført lærerskolen begynte hun å arbeide. Arbeidet var ikke godt betalt. Noen ganger gikk det flere måneder mellom hver gang hun fikk lønn. Det var vanskelig å prioritere og familien hadde derfor ikke mat på bordet hver dag.

Nigeria er et stort land, og Benin City er det mest populære stedet. Mange mennesker hører om byen og ønsker å komme dit. De tror de kan få et bedre liv av å reise dit. Det er på

samme måten med Europa. Venner og slektninger reiser dit og sier at vi må komme. Det er fint i Europa.

Hun måtte finne et alternativ til det vanskelige og krevende livet hun hadde. Da hun fikk muligheten til å reise til Europa på slutten av 90-tallet, valgte hun å gripe den: *”Jeg tenkte at jeg kanskje ville få muligheten til å arbeide i Europa. Prostitusjon var ikke i mine tanker”*. Hun forteller at hun fikk god hjelp til organiseringen av reisen. På spørsmål om hva dette kostet henne, forklarer hun at det var venner som hjalp henne, og at det da ikke ble så dyrt.

En krevende reise

”Jeg reiste gjennom Afrika. Fra Benin city til Sokoto i det nordlige Nigeria. Videre fra Niger til Libya i bil. Og så fra Libya til Tunisia”. Der måtte hun vente noen dager før hun kom med en båt som fraktet henne over Middelhavet til Italia. Reisen varte en måned og Julie beskriver den som forferdelig: *”det verste var reisen over Middelhavet. Vi var heldige som ikke druknet”*.

I Italia ble ikke livet så enkelt som hun kanskje hadde sett for seg. Språket og kulturen i Italia er ikke enkel: *”De snakker ikke engelsk der. Om jeg skulle være lærer måtte jeg ta utdanningen om igjen, og det har jeg enda ikke gjort”*.

Troen på Gud

Julie sier hun tror veldig mye på Gud. Hun forklarer det med å si at hun har en kristen mor og at hun og flere av hennes brødre og halvbrødre har kristne navn. Hun går i den katolske kirke. Der liker hun å tenne lys. Det er en måte å be på og på å minnes de en er glad i.

I 2001 hadde hun problemer med at hun ikke fikk midlertidig oppholdstillatelse i Italia. Hun erfarte at Gud hjalp henne med å få dette, men at jeg ikke måtte tro at Gud svarer bønner umiddelbart. En må lære seg å være tålmodig. Gud har mange han skal hjelpe. Det er en ting Julie spesielt liker ved det å være kristen:

Dersom en har troen, er en fornøyd med det en har i livet. Uansett omstendigheter er det mye en kan takke Gud for. At vi lever og at vi ikke er så syke at vi ikke kan gå til kirken. Noen er i fengsel og gråter: *”hvorforskjer dette?”*. Vi må takke Gud for det han gir oss og har gjort for oss.

Videre er det veldig viktig å ha *”rene hender”* om en vil ha kontakt med Gud:

Du må ikke ha gjort noe galt i forhold til naboene dine. Tenk gode ting om andre. Gjør mot andre det du vil de skal gjøre mot deg. La Gud minne deg om ting. Ikke fortell løgner. Ikke stjel. Kort sagt: Be om å få ha rene tanker, er du i posisjon til å kunne hjelpe andre – gjør det!

6.2 Stephanie – fritenkeren som ofret blod til Olokun

Stephanie er i slutten av 30-årene, kommer fra en stor familie og har utdanning på universitetsnivå i Nigeria. Moren hennes lever, men faren døde i 2008. Han hadde fire koner og var høvding eller en såkalt "chief" i landsbyen. En av disse konene bor sammen med moren til Stephanie i huset hjemme. Stephanie har vært i Europa fra siden slutten på 90-tallet.

En tro

Stephanie forteller at moren er kristen, men at faren ikke var det. Videre forteller hun om sin egen tro: *"Jeg tror på reinkarnasjon. Min far mener jeg er som min farmor. Kanskje jeg er henne? Jeg vet ikke. Jeg regner meg ikke som kristen, men jeg tror på Gud. Kanskje jeg er fritenker, slik min far hevdet?"*. Videre forteller Stephanie at hun ber til Gud når hun er ute om kvelden: *"Når jeg er ute om kvelden ber jeg om tilgivelse og beskyttelse og om at jeg skal slippe å være her. Jeg sier til Gud at dersom han synes prostitusjon er galt, så kan han hjelpe oss ut av det. Inntil videre fortsetter vi. Fordi familien og vi trenger det"*.

«Alle i Nigeria vil til Europa»

Stephanie hadde ønsket om å reise til Europa da hun i 1997 møtte en bekjent av henne som fortalte om hvordan dette var mulig: *"og du vet, Helge, alle i Nigeria vil til Europa. Jeg var på den tiden i gang med høyere utdanning i matematikk, så jeg var i utgangspunktet ikke ute etter å reise da dette kom opp. Men så ble det slik"*. Da hun forstod at muligheten var der, var hun tydelig overfor foreldrene at det var dette hun ønsket:

Jeg fikk informasjon om at det ville koste meg 18.000 Usd å komme til Europa. Jeg ble videre informert om at jeg måtte regne med at prostitusjon var nødvendig for å få inn pengene. De måtte betales tilbake i løpet av ett år. Dersom dette var interessant, måtte vi inngå en avtale hos "the native medicineman" og bekrefte den ved å gjennomgå nødvendige ritualer.

Hun sa at hun ville involvere sine foreldre i saken. Faren sa blant annet at det var for dyrt med 18.000 Usd og etter en del forhandlinger, ble den totale gjelden ved ankomst til Europa satt til å være 12.000 Usd. 4800 Usd skulle betales før avreise, og foreldrene hjalp henne med dette. Stephanie reiste fra Nigeria til Guinea. Med fly derfra til Moskva. Videre til Ukraina og Ungarn. Derfra måtte hun gå over fjellet for å komme over grensen til Italia. Det tok 2 måneder: ”*jeg var ikke redd, jeg hadde penger og klarte meg bra*”.

Paktinngåelse og gjeld

”*Den jeg skulle inngå avtalen med, mor og jeg var tilstede hos medisinneren*”. Stephanie forteller videre at det var et tempel inne hos medisinneren:

Vi måtte ha med oss en hane som skulle ofres. Hjertet ble tatt ut og ofret til Olokun. Jeg måtte gi negler og hår fra hode, armhuler og kjønn til henne jeg skyldte penger. Dette kunne bli brukt om jeg ikke betalte tilbake slik jeg skulle. Deretter gikk vi gjennom ritualer og formulerte innholdet i paktens innfor Olokuns tilstedeværelse: ”jeg skal få hjelp til å reise til Italia. Der skal jeg om nødvendig prostituere meg for å tjene inn pengene jeg skylder for reisen, og om jeg ikke betaler innen ett år, vil jeg bli rammet av ulykker og kanskje død.

Stephanie fortalte ivrig om det som skjedde hos medisinneren. Hun drog ned genseren, for å vise meg alle arrene hun hadde på overkroppen:

Jeg ble også skåret i med kniv. Jeg gav blodet mitt frivillig. Det var ingen som tvang meg til å gjøre dette. Forstår du Helge? Det er ingen som presser meg til å prostituere meg. Heller ikke mine foreldre. Det var jeg som ønsket det.

Da ett år var gått hadde Stephanie enda ikke betalt tilbake gjelden sin. Hun forteller om hvor krevende det var å stå langt ute på landeveien utenfor Torino for å prostituere seg:

Det var mørkt, kaldt og farlig. Kvinner ble drept der ute. I tillegg til farlige menn, var også politiet ute etter oss. Om jeg ble tatt i prostitusjon, kunne jeg risikere å bli deportert til Nigeria. Derfor, hadde jeg visst at det var så krevende å prostituere meg i Italia, ville jeg aldri reist dit. Jeg ville ikke det. Jeg hadde jo en fremtid på skolen og kanskje en jobb etter det i Nigeria?

Etter et år i prostitusjon i Italia var det noen som tok henne med til Spania. Der arbeidet Stephanie på et bordell, og beskriver forholdene der som tryggere. Samtidig var hun svært

redd på den tiden. Hun hadde fremdeles ikke nedbetalt gjelden sin: *”Jeg hadde ikke betalt og kunne ikke vite hvordan ulykken eller kreftene kunne ramme meg. Heldigvis var kvinnen jeg skyldte penger snill. Hun viste forståelse for at det var vanskelig. Men jeg kunne aldri vite”*.

Fars død og begravelse

Stephanie ble varslet i en drøm om farens død:

Noen måneder før hans død, drømte jeg at han ble leder i landsbyen og at han solgte eiendommer. Det ble mye uenighet og krangling rundt dette, og noen ville ta livet av ham. Få måneder etter dette, hørte jeg at deler av drømmen var gått i oppfyllelse. Far var leder i landsbyen og hadde begynt å selge eiendommer. Plutselig ble han syk og innlagt på sykehus. Da forsøkte jeg å advare ham om at noen var ute etter livet hans. Men det var for sent. Far døde etter et kort sykehusopphold.

I etterkant av farens død forteller Stephanie at hennes bror oppsøkte et orakel for om mulig å få svar på hva som kunne være dødsårsaken:

I Nigeria er det viktig å vite hvem man er, og en har fått noe som kommer av de som er døde. En kan bli hjemsøkt av dette, om en ikke finner ut av det. Dødsårsaken er derfor viktig å finne ut av. Orakelet sa at faren min var forgiftet, og at noen ønsket å ta livet av ham.

Stephanie forteller videre om hvordan en eventuell forbannelse som var kastet på faren vil kunne følge hans etterkommere, og at det derfor er viktig å gjøre det som er mulig for å bryte den. Orakelet fortalte Stephanie sin bror at det ikke var knyttet forbannelser til farens død, og at de derfor ikke trengte å bekymre seg: *”Jeg har respekt for slike orakel. De ser ting som de ikke har forutsetninger for å se”*.

Stephanie sin bror tar avgjørelsene i familien etter farens død. Det var han som bestemte at faren skulle ha en tradisjonell begravelse: *”En konge har flere ”chief”, og far var en ”chief”. Siden far ikke var kristen, var det ingen overraskelse at det ble en tradisjonell begravelse. Den tar vanligvis syv dager, men de skulle gjøre det på tre. Faren ble begravd i huset sitt: ”hans ånd er der enda, og derfor snakker jeg med ham titt og ofte”*.

Tribal-marks og omskjæring

Stephanie har noen arr i ansiktet. En dag da jeg fulgte henne til sykehuset, fortalte hun at dette er ”tribal-marks”: *”De forteller at jeg er Edo. Ikke alle gjør det, og det er heller ikke slik at en*

bør gjøre det. Det blir kun gjort om det er nødvendig eller at en har behov for det". Stephanie forteller at hun var syk da hun var liten, og at foreldrene valgte at det skulle skje med henne fordi det kunne beskytte henne og gjøre henne frisk. Stephanie forteller at omskjæring også hører til i deres kultur: "jeg er omskåret også. I Delta-området omskjæres voksne kvinner, men jeg ble omskåret da jeg var liten. Omskjærelse er ikke bra. Det fører til komplikasjoner. Vi får heller ikke samme utbytte av seksualiteten".

6.3 Grace - «Jeg er som Jesus for min familie»

Grace er en av de eldste i en stor familie. Hun har mor og far og over ti søsken. Grace måtte avbryte skolen etter bare kort tid, da hun måtte hjelpe familien med å få inn penger. Derfor kan hun ikke lese og skrive. Hun har vært i Europa i snart ti år. Egentlig ønsket hun ikke å snakke om seg selv, men kom til meg og sa at hun hadde skiftet mening: *"jeg ønsker å fortelle deg min historie fordi jeg vet jeg kan stole på deg. Husker du da jeg spurte om det var lignende hjelpeorganisasjon som Albertine i Bergen? Da du fortalte meg hvordan det var der, visste jeg at jeg kunne stole på deg".* Det eneste jeg hadde sagt var at det fantes et sted som Albertine, der en kunne komme for å få støtte, hjelp og gratis prevensjonsmidler.

I hendene på menneskehandlere

Hun traff en som presenterte henne for muligheten til å reise til Europa. Hun ble forespeilet arbeid på restaurant der, og valget var enkelt. Hun tok et lån og migrerte. Grace beskriver reisen til Europa som svært krevende: *"det var en lang reise gjennom ørkenen. Men det verste var da vi reiste med båt fra Libya over Middelhavet. Vi var to båter som gikk ut sammen. Det var bare min båt som kom frem, den andre gikk under. Det var forferdelig, Helge".* Da Grace ankom Italia ble hun fratatt alle identifikasjonspapirer og låst inn av noen menn:

Jeg ble voldtatt om og om igjen, over lengre tid. Til slutt fikk jeg beskjed om å betale dem en stor sum penger, tilsvarende 400.000,- norske kroner. Jeg ble kastet på gaten og truet til å tjene inn pengene i prostitusjon. Jeg gråt mye på den tiden.

Et frivillig offer

Etter nærmere fire år i prostitusjon hadde hun enda ikke nedbetalt gjelden: *"men jeg var heldig. En kunde hjalp meg med penger, og jeg ble ferdig. Nå er jeg gjeldfri".* Men Grace forteller at familien hennes trenger penger. Derfor har hun fortsatt med å prostituere seg.

Pengene går til skolegang og mat til de hjemme: *”hva skal jeg gjøre? Jeg synes ikke det er så enkelt å se alternativer. I Italia får jeg ikke noe arbeid. Derfor er jeg også svært bekymret for hvordan det blir når dere lukker gaten i Norge”*. Hun forteller at hun ønsker å komme tilbake for å se hvordan det fungerer, også etter at lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester blir innført i 2009. Men en dag vil det heldigvis ta slutt, sier hun:

Og før det skulle jeg ønske jeg kunne få mot til å fortelle dem hjemme hvor mye jeg har lidd for dem. Da jeg var hjemme og besøkte dem i fjor, orket jeg ikke å sove i samme hus som dem. Det var så fint der, og jeg visste det var mine penger. Jeg er som Jesus for min familie. Jeg ofrer meg selv.

Om troen

Grace er kristen og sier at hun ikke tror på andre guder. Den religiøse tradisjonen i Nigeria ønsker hun ikke å snakke om. Hun har alltid gått i karismatiske menigheter, men ikke i Stavanger: *”Jeg er for trøtt om morgenen, og om kvelden kolliderer det med virksomheten. Jeg har heller ikke noe åndelig fellesskap med de andre her. Du vet, Helge, jeg går for meg selv”*.

Selv om Grace ikke leser, kan hun likevel sitere flere bibelvers. Salme 23, 51, 91 og 121 har betydd mye for henne på reisen. Jeg spør om hun mener reisen fra Nigeria til Europa, og hun svarer ja til det: *”men jeg husker også på dem mens jeg er her, jeg har lært dem godt”*. Grace forteller at hun ber om tilgivelse for at hun prostituerer seg. Hun sier det er en synd og hun framstår med dårlig samvittighet.

6.4 Valets – Tegner korsets tegn hjemme hos kunden

Valets er mellom 35 og 40 år og er mor til en gutt på 8 år. Mor og far lever hjemme i Nigeria med mange søsken. Hun er Edo og kommer fra Benin City. Hun har gått tolv år på grunnskole. Hun hadde hørt om muligheten til å reise til Europa en stund, og besluttet å reise fordi hun trodde at livets problemer ville bli løst av å komme dit: *”Og selv om vi lider her, så er det sant. De hjemme får et bedre liv ved at vi er her. Pengene vi får her, er store penger i Afrika. Derfor må vi fortsette på gata. Fortsette å lide. Fordi de hjelper dem der hjemme”*.

Skammen holder Valets borte fra kirken

Valets er kristen og pinsevenn. Hjemme gikk hun i kirken kalt Church of God mission⁶.

Valets forteller at hennes far er katolikk og at hennes mor ikke går i kirken: ”*men jeg tror på alle kirker der det er en Gud. Vi tjener samme Gud*”. I Italia går Valets i en pinsemenighet for svarte mennesker. I Norge går hun derimot ikke i kirken:

Om jeg skulle gå i kirken her, ville mennesker tenke at jeg er svart, at jeg er en av dem som arbeider på gaten bla, bla, bla. Derfor tenker jeg ikke på å gjøre det. Jeg ønsker ikke å bli gjenkjent eller få spørsmål i forhold til dette med prostitusjon. Så jeg er redd, nei ikke redd, men skamfull av å bli gjenkjent.

Erfaring med ånder

Valets forteller at hun av og til faster. Det kan være fordi pastoren i Italia ber henne om å gjøre det, men også fordi hun selv kjenner på behov for det:

Jeg faster fra seks om morgenen til seks om kvelden. Forstår du hva det er? Da spiser jeg ikke. Heller ikke vann. Jeg ber for meg selv. Jeg er alene. Jeg drømmer. Noen blir til virkelighet. Jeg tror på ånder og kan få en følelse av at noe vondt kan skje. Da må jeg bestemme meg for hva jeg skal gjøre.

Valets forteller videre at et menneske er i fare både om dagen og natten. Men selv om ingen vet hva som kommer til å skje, forstår Gud. Han kan hjelpe: ”*Det er mange guder i Nigeria, og når jeg faster er det bare Gud som gjelder*”, sier hun.

Afrikansk tradisjonell religion

Hun forteller at hun har tradisjonen og den tradisjonelle troen som en del av seg, men at hun ikke lenger tror på det:

Vi tjener Osanobua, Osa eller den virkelige Gud, Olokun som er elvens Gud, Esu som er en annen Gud. Eh, nei, ikke Gud. Esu er djevelen. Vi tjener disse gudene på ulike måter og under ulike omstendigheter. Vi går for eksempel til den innfødte medisinmannen og har noen ritualer når noen dør.

⁶ Church of God mission er en pinsemenighet (<http://www.cogm.org/>) med utstrakt virksomhet i Nigeria og også utenfor landets grenser. Grunnleggeren av menigheten presenteres som en Guds mann som har utrettet mange mirakler. Han skal blant annet ha reist 28 mennesker opp fra de døde <http://www.cgm-usa.org/Founders.html>

Valets sier at tradisjonen er noe dypt i deres kultur:

Jeg ber om at min far skal få leve lenge. Men om han dør i dag, ønsker jeg at han skal bli begravet under stuegulvet. Hvorfor? Selv om vi går i kirken tror vi fortsatt og følger vår tradisjon. Hvorfor vi gjør det? Om du er en mann, en familiemann, så har du ditt eget hus. Du kan ikke bli begravet på en kirkegård. Du kan ikke forlate huset ditt. Når far bli begravet i huset sitt, vil hans ånd fortsatt være der, på en god måte. Han har lidd for det huset.

Valets ler mens hun sier at det faktisk er en økonomisk trygghet å gravlegge foreldrene i huset: *"Dersom far er begravet i huset sitt vil det være vanskelig for andre å overta det eller kjøpe det. Ingen vil flytte inn til et spøkelse. Hvordan kan en vite hva som vil skje der?"*. Også interne konflikter i familien kan bli påvirket av om faren blir begravet under stuegulvet: *"Min far har to koner. Om han dør og blir begravet under gulvet, vil dette bidra til at mor og den andre kona holder fred. Ellers vil fars ånd kunne skade dem"*. Valets smiler og ler under samtalen rundt det som har med begravelse å gjøre. Men så blir hun alvorlig. Hun har hørt om norske tradisjoner:

Hvordan kan dere brenne døde mennesker? Jeg har hørt at dere gjør det. Dersom du sier dette i Afrika, vil de si at du er gal. Hvordan kan du, menneske, sette ild på et menneske? Det er "hell-fire". Det er hva vi kaller det i Afrika. Du vet at de onde går til "hell-fire" eller helvete?

Frykter helvete

Valets tror på Helvete, men er glad for at hun ikke skal dømme eller vite noe om hvem som havner der eller i himmelen: *"Mennesker som kommer til himmelen, er mennesker som er gode og rene. Rene tanker, ikke bare ren som en konge. Da jeg var liten, var jeg redd for det med helvete. Jeg trodde på det"*. Mens hun snakker om dette begynner hun å gråte. Hun virker redd: *"Jeg liker ikke å gjøre galt. Jeg er redd for -, jeg vil ikke til helvete. Jeg vil til himmelen. På grunn av at jeg prostituerer meg er jeg fortsatt redd. Jeg ber om tilgivelse. Ingen vet dagen, kanskje i morgen, eller senere"*.

Valets bønner på strøket

Valets kjenner på frykt i forhold til å være i prostitusjon:

Jeg frykter Gud. Derfor ber jeg vanligvis når jeg går på gaten. Jeg ber om å få unngå problemer, som farlige menn: ”Gud, du ser hvordan det er, jeg ønsker ikke å gjøre dette for alltid. Men du vet hvorfor jeg er her”. Og jeg tror Gud forstår. Jeg gjør det fordi jeg må. Det er ingen annen måte å hjelpe seg selv på.

Når hun er med en kunde hjem for natten har Valets et rituale:

Når jeg er med en mann hjem, tegner jeg korsets tegn i det jeg går over dørterskelen. Jeg gjør det! Tegner korsets tegn. Jeg lærte det i den katolske kirke. Det er en del av bønnen å gjøre det, og det er godt å gjøre det. Kanskje bønnen kan hjelpe meg? Jeg håper han kan beskytte meg og hjelpe gjennom det. Selv om det er galt.

Valets takker Gud for at hun er i live og ber om at hun skal få hjelp til å møte alle utfordringene som kommer. Både de hun forventer og det uforutsette. Hun ber også om at Gud skal hjelpe henne til å komme bort fra gata, at familien skal få det de trenger:

Da ville jeg bli glad. Jeg liker ikke denne jobben. Det er ingen god jobb. En kvinne trenger å være med hennes mann. Og det er – en – mann. Det er min tro og det jeg ber om. Jeg ønsker ikke å være med hvilken som helst mann på grunn av penger. Jeg trenger Guds hjelp for at det skal ta slutt.

Bønn trenger ikke være uttrykt med ord. Valets mener at Gud kjenner menneskers tanker og behov: *”Om du ikke får sove, kan du be Gud om hjelp. Men jeg tror også at Gud vanligvis vil hjelpe oss uavhengig av våre bønner. For han vet hva vi trenger og kjenner hjertene våre. Det er mange mennesker som ikke ber, men som Gud hjelper”*. Hun ber ikke sammen med andre mens hun er i Stavanger. Av og til ber faren for henne når hun snakker med ham på telefonen. Han er bekymret for om hun prostituerer seg og han har spurt henne. Hun lyver og sier at hun har en vaskejobb. Valets får dårlig samvittighet når hun lyver for faren sin, og ber Gud om tilgivelse for det.

6.5 Valentina – takknemlig til Gud for mat på bordet

Valentina kommer fra Benin City og er Edo. Hun har seks brørdre og to søstre og hennes foreldre lever. Hun har 15 års skolegang. Hun har vært flere år i Stavanger. Den siste tiden har hun ikke vært på gata: *”Jeg har fått meg kjæreste i Norge. Vi skal ha barn, og han hjelper meg med penger”*.

Gud som en god far

Valentina har alltid gått i pinsemenigheter. Både i Nigeria og i Italia. I Stavanger har hun ikke prioritert å gå i kirken. Å være kristen handler om å være takknemlig:

Gud er den høyeste, over alle andre. Han er verdig all vår takk. Han skapte meg og gir meg muligheten til å leve. Og selv om jeg er en prostituert, så skjer det mange gode ting i livet. Ja! Jeg kan spise og familien min kan ha det bra! På grunn av meg og de pengene jeg skaffer til veie har de mat på bordet og kan gå på skole. Ingen andre enn jeg kan gjøre det!

Valentina sier at det er viktig å holde seg nær Gud, for Han ønsker å være nær: *”Selv når jeg er i en vanskelig situasjon, er han der. Da mister jeg ikke håpet og jeg tror at en dag vil det vanskelige ta slutt. Om jeg har tro, og ikke gir opp”*. Valentina sammenligner Gud med en god far som alltid tilgir: *”dersom du ber far om tilgivelse, vet du hva som skjer. Du vet at han kommer til å ta i mot deg og tilgi deg”*. Videre sier hun at Gud ser henne. Hun respekterer ham og frykter ham, men ikke på den måten at hun er redd ham. Hun ønsker bare ikke å krenke eller fornærme ham.

Opplevelse av Guds nærvær

Hun er ikke den som går for mye i kirken: *”Jeg er ikke helt hengitt, men jeg tror at en kan være nær Gud selv om en ikke går i kirken hver dag”*. Hjemme gikk Valentina i pinsemenigheter, men i Italia går hun i den katolske kirken: *”Det er vanskelig å forklare, men jeg syntes det var for krevende å gå i pinsemenigheten. Jeg ønsket heller å gå i den katolske kirken. Men når det er sagt, tror vi på samme Gud”*. På spørsmål om hun syntes den katolske kirken var bedre for henne sier hun at hun ikke vil bedømme det:

Det er nydelige bilder av Jesus, og jeg liker stillheten der. Når jeg går inn i de kirkene opplever jeg Guds nærvær, at jeg er i Guds hus. Jeg husker spesielt en gang. Det var så nydelig der. Jeg visste at jeg kom til å få svar på mine bønner, og gikk derfor frem, knelte ned og bad. Jeg følte Han var nær. Jeg vet ikke om du har kjent det, men det er helt utrolig. Han er overalt og i meg.

Vil ikke dømme

Valentina forklarer hvordan mennesker søker Gud på ulike måter. Som kristen kommuniserer hun med Gud gjennom Jesus. I den tradisjonelle troen, snakker man med Gud gjennom forfedrene. Og Valentina vil ikke bedømme hvem som har rett:

Hvordan kan jeg vite at Jesus er den rette veien? Hvordan kan jeg være dommer? Det er mer i denne verden enn det jeg forstår. Jeg har min egen vei i forhold til tro og jeg er slik jeg er. Jeg forsøker å forstå både tradisjonelle, muslimer, homofile og andre.

Valentina er opptatt av å ikke dømme. Hun ønsker å forstå seg på de som er annerledes enn seg selv, og ønsker ikke å atskille seg selv fra dem: *"Jeg dømmer dem ikke, og skiller meg ikke fra dem. Jeg holder meg ikke borte fordi de er annerledes. Jeg har homofile venner som jeg elsker å være sammen med. Jeg støtter og beskytter dem. Hvordan kan jeg vite hvordan det er?"*. Hun forteller videre at selv om Bibelen sier det ene og det andre om homofili, kommer hun ikke til å fordømme sine venner: *"Jeg ser på dem som mennesker, slik som meg selv. Gud beskytter oss alle, og når tiden er omme skal Gud dømme oss. Både muslimer, tradisjonelle og mennesker som er annerledes, som mine homofile venner"*.

Om å hjelpe seg selv

Valentina sier at hun som kristen vet at det ikke er en godt ting å prostituere seg:

Jeg bør ikke gjøre det, og ja, det er en synd. Men samtidig må jeg gjøre noe for å skape meg et liv. Som kristen må jeg også hjelpe meg selv. Jeg tror himmelen hjelper dem som hjelper seg selv. Om du bare tar frem hånden, gråter og ber. Venter på at Gud skal komme ned og hjelpe deg en dag. Jeg tror ikke på det. Men jeg tror at når du prøver å gjøre noe, da vil noe godt komme ut av det du prøver på.

7 Diskusjon

I denne oppgaven har jeg belyst og arbeidet med følgende problemstilling: "Religionens betydning for nigerianske kvinner i prostitusjon". I dette kapittelet drøftes det empiriske materialet i lys av relevant teori om religion og prostitusjon. Jeg vil først belyse kvinnes religion og religiøse tro med teori av Mbiti, Drønen og Ammerman. Videre vil kvinnes informasjon bli belyst i lys av offer – og aktørperspektivet på prostitusjon. Til slutt vil funnene også belyses med elementer i Antonovskys teori om salutogenese (Antonovsky

2005). Jeg avgrenser meg da til å se på hvordan nigerianske kvinner sin religiøse tro bidrar til å forstå, håndtere og oppleve mening i et liv med prostitusjon.

7.1 Religionens betydning i prostitusjon

Kvinnene i undersøkelsen ønsker i utgangspunktet ikke å snakke om sin tradisjonelle religion. De forteller at de ikke tror på det, og at de regner seg som kristne. I løpet av undersøkelsen kommer det likevel frem at kvinnene har en mer eller mindre sammensatt tro av afrikansk tradisjonell religion og kristen tro. Deres tro er i utvikling mye på grunn av deres migrering og liv i prostitusjon.

Kvinnenes virkelighetsforståelse

Mbiti hevder at afrikansk tradisjonell religion favner afrikaneres totale eksistens og tilværelse. Den usynlige og synlige verden hvor Gud, ånder, forfedre og krefter opererer i, er hva menneskene forholder seg til. Familier minnes forfedrene ved hellige steder i hjemmet, og forsøker å styrke de gode kreftene og svekke de onde ved deltakelse i blant annet seremonier, ofringer og ritualer. Det er viktig å oppfylle sine forpliktelser, for at ikke noe vondt skal ramme en, og for at en skal få beskyttelse og velsignelse. Forfedre og åndetro er sentrale elementer i dette (Mbiti 1989).

Denne virkelighetsforståelsen kommer tydelig til uttrykk når Valets forteller om hvordan hun ønsker at hennes far skal begraves, den dagen han dør. Hun vil at han skal begraves under stuegulvet for at han på den måten kan være nær og betydningsfull også etter sin død. De gjenlevende konene vil holde fred, og om de ikke gjør det, vil de bli straffet. Videre vil ingen kjøpe et hus hvor husets opprinnelige eier fremdeles er tilstede, for da kan alt skje.

Stephanie sin far er også død, men hun har fortsatt kontakt med ham. De snakker ofte sammen. I forbindelse med sin reise til Europa, inngikk hun en avtale med menneskesmuglerne om pris og praktiske forhold. Denne avtalen ble så bekreftet ved at nødvendige ritualer ble gjennomført. For at hun skulle få hjelp til migreringen, måtte hun være med på å inngå avtalen hos den innfødte medisinsmannen. Ritualene gikk blant annet ut på at en hane ble slaktet og ofret, og at hun gav sitt eget blod for å blidgjøre guddommen Olokun. Velsignelse og beskyttelse ville bli gitt Stephanie om hun holdt sin del av avtalen. Dette klarte hun ikke med en gang, og i et års tid var hun derfor svært redd for om hun derfor kom til å bli straffet av åndene på grunn av dette. Stephanie forteller også at hun har fått

stamme-merkene rispet inn i huden for å markere hvilket folk hun er av. Hun sier hun er blitt omskåret fordi det vil kunne beskytte henne mot sykdom.

Valets og Stephanie forteller hvordan de har erfart deler av virkeligheten knyttet til forfedretro, ånder og krefter, men ikke alle informantene deler en slik tro og oppfatning. Valentina sier hun ikke vet helt hva hun skal tro. I afrikansk tradisjonell religion snakker en med Gud gjennom forfedrene, mens i kristendommen kommer en til Gud gjennom Jesus. Valentina ønsker ikke å dømme, og regner heller med at Gud tar seg av dem alle, både muslimer, tradisjonelle og homofile. Til tross for Valets og Stephanies bidrag, undrer jeg meg ofte over hvorfor kvinnene ikke snakket mer åpent om den afrikanske tradisjonelle religionen. Det kunne virke som om noen hadde bedt dem om å tie stille om dette, gi opp og glemme det. Det virket som om noen av kvinnene oppfattet det som en skam eller fornærmelse å bli tilregnet en slik religion. Den afrikanske tradisjonelle religionen er liksom gått ut på dato. En av kvinnene sier det slik: *”Vi tror ikke lenger på det. Det er de gamle menneskene ute på landsbygda som tror på det. Vi er kristne”*.

Mbiti sier muslimske og kristne misjonærer har oppfordret til å omvende seg fra afrikansk tradisjonell religion. Drønen sier i sin undersøkelse at misjonærene kalte afrikansk tradisjonell religion og alt det som hørte til for umoral. Altså noe en må vende seg om fra. Samtidig kan det også være at det faktisk er vanskeligere å snakke om afrikansk tradisjonell religion fordi det er så lite konkret å forholde seg til.

I forhold til sin kristne tro, forteller kvinnene mer villig. Gud er den høyeste som har skapt menneskene og jorden. Han har gitt alt liv. Gud hører og svarer på bønn, men av og til vil det ta tid, og en må lære seg å være tålmodig. Når det ikke kommer noen løsning på bønnene er kvinnene delte på hva de gjør. Noen kritiserer Gud fordi han ikke hjelper dem, mens andre mener en må ære og frykte Gud, og derfor ikke klandre ham. Flere kvinner er opptatt av at de må gjøre godt mot andre. En av kvinnene sier at det ikke er godt nok å gå i kirken. Alle kan gjøre det. En må vise med livet sitt at en er kristen. Rene tanker og gode gjerninger forventes av Gud. Videre forteller de at det er viktig å være takknemlig for det en har fått i livet. Fravær av sykdom og død er virkelig noe å glede seg over.

Afrikansk tradisjonell religion er stigmatisert verbalt ved at kvinnene ikke lenger ønsker å bli tilregnet den. Men den eksisterer likevel sammen med kristen tro, i stor grad i deres praktiske handlinger og daglige liv.

En pragmatisk tro

I følge Mbiti finnes det ikke læresetninger eller dogmer i afrikansk tradisjonell religion. Alle er bærere av troen, og den kommer til uttrykk i ritualer, seremonier og praktiske hendelser. Videre er afrikansk tradisjonell religion en praktisk religion på den måten at mennesker handler ut i fra det de opplever de skal gjøre (Mbiti 1989).

Valets forklarer hvordan det i den ene situasjonen vil bety å faste og be slik den kristne læren sier, mens det i en annen situasjon vil bety at hun gjør det som forventes av henne i forhold til tradisjonen. Hun går derfor gjerne til medisinmannen og gjennomfører ritualer der. Valets sier at tradisjonen er en del av henne, og at selv om hun ikke tror på alle guddommene, så tjener hun dem ettersom hun finner det nødvendig. På denne måten viser Valets at hun har en religion som er praktisk og som ikke stiller krav til en bestemt lære. Som Dii-folket, viser Valets trospraksis at Gud ikke nødvendigvis er sjalu (Drønen 2007). Hun kan forholde seg til andre ånder og makter. Hennes Gud tåler at hun gjør det hun opplever hun må gjøre for å få beskyttelse og velsignelse i en ”her og nå”- situasjon. Til tross for Bibelens budskap om at en ikke skal ha andre guder enn Ham, velger hun Jesus og åndene alt etter hvilke behov hun har. Valets problematiserer og unnskylder seg ikke. Hun forklarer heller hvordan hun forholder seg og lever med både afrikansk tradisjonell religion og kristen tro.

De nigerianske kvinnene har tydelig tilegnet seg en kristen lære. Elementer og begrep som skapelse, krav til livsførsel, dom, skyld, straff, tilgivelse, håp et liv etter døden blir brukt av kvinnene i samtalene. Dette er velkjente elementer og begreper i kristen lære. Drønen sier at Dii-folket ikke var noe i mot de dogmer som kom med kristentroen. Men de nektet å godta misjonærenes moralske krav. Det kan virke som om dette også er tilfellet for de nigerianske kvinnene i denne undersøkelsen. Læren holder de på, men de moralske kravene forholder de seg mer eller mindre pragmatisk til.

Stephanie sier i intervjuet at dersom Gud synes prostitusjon er så galt, kan han hjelpe henne og de andre ut av det. Enn så lenge fortsetter hun fordi hun og familiene deres trenger det. Flere av informantene snakker om prostitusjon som synd, men gir også uttrykk for at Gud forstår at de må hjelpe seg selv. Når de forklarer dette nærmere, kommer det frem at det er ensbetydende med å sende penger hjem. De ser ikke på seg selv isolert fra familien, og det fellesskapet de er en del av. På denne måten vil kristen lære og krav til individuell livsførsel støtte sammen med afrikansk tradisjonell religion, hvor forventninger og forpliktelser til å ta vare på fellesskapet er viktigst. Kvinnene må forholde seg til at ulike budskap og verdier taler til dem. Det kan se ut som om den kristne lærers innhold om synd, dom og straff kommer i

andre rekke i forhold til å kunne hjelpe seg selv og sin familie. Om ikke i et eventuelt lærespørsmål, så i alle fall i kvinnenes forståelse og praktiske liv. Kvinnene prioriterer og ivaretar forpliktelser knyttet til familierelasjonene, og oppfatter dette som en overordnet verdi i sin nigerianske kultur. De moralske kravene knyttet til den kristne læren, og konsekvensene av et liv i synd, tas det mindre hensyn til, til fordel for en praktisk religion som tar høyde for behovene her og nå.

Himmelen hjelper dem som hjelper seg selv

Gud er i tradisjonell kristen tro en Gud som ikke tåler synd, og et klart flertall av kvinnene i undersøkelsen bærer på skam og skyldfølelse i forhold til at de prostituerer seg. De ber om tilgivelse og om hjelp til å slutte.

Noen ber om at familien skal få det de trenger, og ser på prostitusjon som det å hjelpe seg selv. Valentina takker Gud fordi hun er i stand til å hjelpe familien med penger slik at de kan få mat på bordet. Å hjelpe seg selv er noe hun mener Gud velsigner: ”*Himmelen hjelper dem som hjelper seg selv*”. Andre kobler også Guds velsignelse til prostitusjonsvirksomheten. Valentina takker Gud for pengene, mens Valets tegner korsets tegn når hun går inn til kunden. Kvinnene ber om Guds beskyttelse i det de gjør noe de regner som syndig. Valets forklarer at hun ikke må ha synd når Gud kommer på dommens dag, for da kan hun gå fortapt og havne i helvete. Gud tåler ikke synd. Dersom kvinnene oppfatter synden prostitusjon som mindre alvorlig enn det at barna deres ikke har mat, klær og skole, blir det hele annerledes. Mbiti sier at afrikansk tradisjonell religion favner hele livet til menneskene, men først og fremst fortiden og nåtiden. Livet leves her og nå, og en er mindre opptatt av evigheten i forhold til å bidra til at familien får et bedre liv. Det er en forpliktelse å bidra til dette, og forpliktelsen er forankret i hele deres virkelighetsoppfatning (Mbiti 1989). Deres religiøse tro er med andre ord ikke entydig. Den kristne troen taler til kvinnene om at prostitusjon er synd, men kvinnene forholder seg mer pragmatisk til dette budskapet. Afrikansk tradisjonell religion og deres kultur minner dem om de forventninger og forpliktelser de har til familie og fellesskap. Derfor fortsetter de med å synde for å hjelpe seg selv. De gjør det fordi familiens behov og forventninger går foran det å ikke synde.

En religion for familien og samfunnet

Afrikansk tradisjonell religion er i følge Mbiti ikke for enkeltindividet, men for hele samfunnet mennesket er en del av (Mbiti 1989, 2). Azuonye holder frem at familien er sentral

i den religiøse aktiviteten, og at familiens eldste mann er deres religiøse leder. Det kreves at menneskene deltar i seremonier, ritualer og festivaler. En kan bli straffet dersom en ikke gjør det. Om en oppfyller forpliktelsene kan en derimot regne med beskyttelse og velsignelse. (Azuonye 1996, 32).

Mbiti sier at det å bli glemt kan få alvorlige konsekvenser. Det er viktig å få barn som kan huske på de avdøde. Så lenge fysisk døde mennesker huskes på ved navn, vil de som lever kunne ha kontakt med dem. De kan kontaktes med navn og er gjenkjennelige selv om de er døde, og de vil være til nytte på flere måter. Når et menneske som er fysisk dødt ikke lenger huskes på av menneskene som fremdeles lever, vil de forsvinne (Mbiti 1989, 25). De som fremdeles lever på jorden, vil da ikke lenger kunne være i kontakt med den avdøde. Den døde vil kunne oppsøke de som lever, men da som en ukjent ånd som skaper frykt (Mbiti 1989, 25). En av kvinnene i undersøkelsen kommer gråtende inn på kontoret mitt en dag. Hennes far skal begraves, og hun har ikke råd til å dekke de utgiftene som blir forventet av henne. Hun forsøker å forklare hvor viktig det er å gi ham en skikkelig begravelse, for ellers vil han bli glemt altfor tidlig. En annen nigeriansk kvinne overhører samtalen, og bryter inn: *”det er ikke riktig at de hjemme skal kreve så mye penger av deg. Vi betaler for mye. De får klare seg selv”*. Etter en lengre samtale, sier kvinnen til meg at hun skulle tenke enda litt mer over saken. Om det er nødvendig av henne å måtte betale så mye som de forventer hjemme.

Forpliktelsene som en i følge afrikansk tradisjonell religion har i forhold til familie og samfunn blir slik utfordret av kvinnene fordi inntekten av prostitusjonsvirksomheten er begrenset og fordi det er krevende å være i prostitusjon.

Døden og livet etterpå

Kvinnene i undersøkelsen bruker begrepet synd når de snakker med meg om prostitusjonsvirksomheten. Grace er en av dem som ber om tilgivelse. Hun legger til at alt en dag vil ta slutt. Hun sikter da til den dagen hun kan leve et liv uten prostitusjon, ikke til den dagen de som tror på Jesus skal til himmelen. Den dagen hun slutter i prostitusjon, vil hun fortelle sin familie hva hun har ofret og lidt. Himmels- og fortapelsesperspektivet som har en sentral plass i kristen tro er heller fraværende i den informasjonen kvinnene gir. Valets er et unntak. Hun frykter Guds reaksjon på prostitusjonsvirksomheten. Hun mener det er galt å være sammen med flere menn. Hun er skapt til å være med en mann. Derfor er hun også bekymret for om hun på grunn av dette kan havne i helvete.

Drønen skriver at misjonærene forkynte dom, frelse og evig liv for Dii-folket. At det

skulle være noen nær forbindelse mellom moralsk oppførsel i dette livet, og konsekvenser for livet etter døden, var for dem ukjent. De fleste kvinnene i undersøkelsen er i liten grad opptatt av himmelen og helvete, slik Bibelen beskriver det. De er derimot opptatt av å få Guds hjelp til et bedre liv på jorden, og hvordan familien vil komme ut av det. Noen nevner også hvor viktig det er å ta seg av de døde.

Mbiti sier at det i afrikansk tradisjonell religion ikke er noe bedre kvalitetsmessig liv å oppnå etter døden. Forfedretroen innebærer derimot at døde mennesker kan bli mellommenn mellom mennesker og åndene. Menneskene kan oppnå velsignelse og beskyttelse om forfedrene er fornøyde med menneskenes ofre (Mbiti 1989). Drønen sier at Dii-folket hadde problemer med å akseptere at Gud var den eneste de skulle forholde seg til når det gjaldt å få beskyttelse og velsignelse (Drønen 2007). I min undersøkelse viser flere av de nigerianske kvinnene hvordan avdøde mennesker skal respekteres og minnes. Stephanie forklarer blant annet om kontakten hun fremdeles har med sin avdøde far.

Kvinnene i undersøkelsen er opptatt av døden og det som skjer i forbindelse med den, men de er lite opptatt av himmelen eller at det skal være mulig å oppnå en evighet med fravær av alt ondt. De er mer opptatt av livet her og nå. De forteller om hvor viktig det er å respektere og minnes de døde, og at de avdøde fremdeles kan være en viktig del av deres liv.

7.2 Tro i møte med et moderne samfunn

Mbiti mener det tar flere generasjoner før en ser hvordan mennesker og samfunn har fått en annen religiøs tro. Han mener at utvikling av religiøs tro tar tid (Mbiti 1989, 257). Men Drønen viser med sin avhandling om Dii-folket og deres møte med kristne misjonærer, at det er fullt mulig å endre orientering. Drønen mener at Dii-folket ble oppfordret av misjonærene i å ta egne personlige standpunkt og velge en egen kurs for livet. Han forteller at folket også fulgte misjonærenes oppfordring. De levde i mindre grad sitt liv i forhold til familiens og landsbyens krav og forventninger. Mennesker blant Dii-folket rekonstruerte sin religion og fikk en ny virkelighetsforståelse basert på afrikansk tradisjonell religion, men med elementer av kristen tro (Drønen 2007, 184).

Flere av de nigerianske kvinnene sier at de ikke lenger tror på afrikansk tradisjonell religion. Men de fleste kvinnene viser likevel med ord, tankemønstre, frykt og holdninger at de ikke helt har lagt bak seg denne religionen. En av kvinnene sier det på denne måten: *”Tradisjonen er en del av oss, og selv om vi ikke tror på alt lenger, tjener vi likevel disse gudene på ulike måter og under ulike omstendigheter”*.

Hofstedes teori om en kollektiv programmering av sinnet, som skiller mennesker i en nasjon eller område fra andre, kan få noen til å tro at mennesker er dømt til å leve med den religionen som er rådende der en har vokst opp (Jandt 2007, 159-182 og Samovar og Porter 2004, 59-68). For kvinnene i denne undersøkelsen kan dette bety at afrikansk tradisjonell religion og kristen tro vanskelig kan endres eller videreutvikles.

Davidmans artikkel som handler om tredje-generasjons jødiske migranter viser derimot hvordan en tro utvikles og endres i møte med et moderne samfunn. Davidman viser at mennesker velger hva de vil utfordres av og integreres inn i. Menneskene i Davidmans undersøkelse finner en egen måte å praktisere jødedommen på. En av dem velger å ikke se på jødedommen som et sett praksiser og læresetninger. I stedet for å gå til synagogen på Yom Kippur, går hun tur i fjellet. Naturen er veldig viktig for kvinnen: “*she linked this sensibility with*” *«pieces of Judaism” that reflected the value of nature*”. Hun ser heller jødedommen som en verdiformidler for hvordan livet bør leves, med ulike muligheter (Davidman 2007, 59). Mange av jødene i Davidsmans undersøkelse, som ikke går i synagogen, bruker likevel jødiske linser for å identifisere og finne frem til en livsførsel eller praksis (Davidman 2007, 60). De fleste nigerianske kvinnene i undersøkelsen blir også utfordret på hvilke verdier som skal råde i livene deres. De forholder seg til verdier i både afrikansk tradisjonell religion og kristen tro. Deres religion og religiøse tro utfordres og endres i møte med et moderne samfunn, en global virkelighet og prostitusjon.

Flere av kvinnene viser at de bærer med seg afrikansk tradisjonell religion. Men noen forsøker å være mer aktive i forhold til hva som skal være gjeldende i livet sitt. Slik misjonærene oppfordret enkeltmennesker blant Dii-folket til å ta et personlig ansvar for eget liv (Drønen 2007, 184) forbeholder Stephanie seg retten til å tro det hun vil. Hun regner seg ikke som kristen, men kanskje som fritenker. Hun tror på Gud og reinkarnasjon. Hun ber Gud om tilgivelse for at hun prostituerer seg og snakker med sin avdøde far om de utfordringer hun har.

Scholte sier at konstruksjonen av hvem vi er og hvem vi blir, påvirkes av hvordan vi definerer oss selv og hvordan vi er og har det sammen med andre. Nasjonal, etnisitet eller tilhørighet til et fellesskap er ikke avgjørende, selv om det er betydningsfullt i forhold til hvilken religion en har. Globaliseringen genererer en hybridisering av sammensatte identiteter (Scholte 2005, 224). De nigerianske kvinnene viser at de har utviklet en slik sammensatt og komplisert religion ut fra det å være migranter i et moderne samfunn. Både deres afrikansk tradisjonelle religion og kristne tro utfordres videre av at de er i prostitusjon. De kjenner på behovet for å sende mindre penger hjem. Samtidig utfordrer de det kristne budskapet om

nødvendigheten av syndserkjennelse og omvendelse, ved at de ikke akter å slutte med prostitusjon så lenge det ikke er andre muligheter for inntjening. For de ønsker fortsatt å hjelpe seg selv og familien.

En alternativ religiøs praksis

Ammerman sier at mye av det moderne religiøse livet foregår utenfor institusjonelle lokaler hvor en bestemt tro og lære tradisjonelt forfektes. I en moderne verden velger heller mennesker hva deres religion skal inneholde og være (Ammerman 2007, 5).

Valentina gikk i pinsemenigheter både i Nigeria og Italia. Hun sier at hun ikke lenger er helt hengitt slik som mange i disse menighetene. Hun mener at det er mulig å være nær Gud selv om hun ikke går i kirken hver dag. Valentina har byttet ut pinsemenighetene med den katolske kirken. Det ble for krevende å gå i pinsemenigheten, men hun ønsker ikke å forklare hva som er årsaken. Hun erfarer derimot Guds nærvær i den katolske kirken. Bilder av Jesus, stillheten og at det er nydelig der, er forklaring på hvorfor hun har det så godt der. Ammerman mener at mennesker i en moderne verden plukker ut de symbolene og betydningene som passer, og konstruerer en passende tro for seg selv. Denne troen oppfattes relevant og meningsfull i forhold til livet som leves, selv om troen ikke kan forsvares utfra eksisterende teologi (Ammerman 2007, 6). Valentina er takknemlig til Gud for at hun er skapt og for at hun lever. Det at hun er i prostitusjon er ikke altoppslukende og kun negativt for henne. På grunn av prostitusjonsvirksomheten har familien penger. Ammerman sier at urbanisering, økt migrasjon, litteratur, høyere utdanning, media og kommunikasjon har ført til økt grad av alternativ religiøs praksis (Ammerman 2007). Valentina har reist mye og truffet mange mennesker. Hun sier at hun bare har hatt seg selv på denne reisen, og at det har ført til at hun har måttet bli selvstendig i forhold til sin egen bakgrunn og den troen hun ønsker å leve med. Til tross for pinsemenigheter og katolikkers tradisjonelt negative eller restriktive syn på homofili, mener Valentina at Gud beskytter dem. Hun vil ikke dømme: *”Jeg har homofile venner jeg elsker å være sammen med. Jeg støtter og beskytter dem. Selv om Bibelen sier forskjellige ting om homofili, ser jeg på dem som mennesker, slik som meg selv”*.

De fleste informantene i undersøkelsen er svært religiøse, men deltar ikke regelmessig på møter og i aktiviteter i kirkelokalet. Ammerman sier derimot at mennesker tar med seg sin religiøse tro på steder en ikke forventer å finne den. På kryss og tvers av kulturer og sosiale situasjoner er religiøs tro tilstede i alt hverdagsliv (Ammerman 2007, 221). Slik er det også for de nigerianske kvinnene. Kvinnene har en religion og en sterk religiøs tro som de

forholder seg til og dyrker mens de prostituerer seg i Stavanger.

7.3 Offer og aktør

Blant de nigerianske kvinnene jeg har vært i kontakt med er det ingen som vil fortsette med virksomheten om det finnes et økonomisk alternativ. Påkjennningene ved det å være i prostitusjon er for store. Kvinnene forteller at det er familiens behov i hjemlandet samt deres egen fremtid som skal sikres, og at de mangler alternative muligheter til å skaffe inntekter. Deres bakgrunn og livssituasjon gjør dem sårbare for utnyttning. I følge Schei og Årsvoll er det ikke vanskelig å forstå at disse kvinnene kan anses som ofre i møte med norske menn som kan tilby dem penger mot gjenytelser (Aftenposten 2006). Selv om noen av kvinnene tydelig har vært ofre for menneskehandel, er det ingen som forteller at de selv har vært ofre for menneskehandel den tiden de har vært i Stavanger. De skiller seg ikke ut fra andre migranter, det være seg asylsøkere eller arbeidsinnvandrere. De forteller at de beholder pengene fra prostitusjonsvirksomheten selv. Ingen bakmenn tar dem.

Ved innføring av ny lov som forbyr kjøp av seksuelle tjenester, har de nigerianske kvinnene og andre som selger seksuelle tjenester, blitt stemplet som ofre for dem som kjøper. De er ofre og ikke juridisk ansvarlige for en straffbar handling. Noen kunder gjør dem urett ved å kjøpe seksuelle tjenester av dem, og kvinnene anses ikke som part eller aktør i denne kriminelle handlingen. Spørsmålet er om de, uavhengig det juridiske stempelen, erfarer og opplever seg selv som ofre.

Utsatt for vold

Mine informanter er ikke en ensartet gruppe, heller ikke i forhold til dette spørsmålet. Noen av dem har opplevelser av å ha blitt utsatt for fysisk vold av kunder, men opplever ikke at prostitusjonsvirksomheten som sådan er voldelig. Kvinnene opplever ikke vold daglig, selv om flertallet av kvinner i prostitusjon har opplevd det (Bjørndahl og Norli 2008, 5). I min tid på Albertine var det flere kvinner som meldte overgrep og vold til politiet. De oppsøkte ofte Albertine og bad om bistand i møte med politiet. En av mine informanter kom en dag og sa at hun ville anmelde en mann for vold: «*God forbid! I will not accept this*». Gud aksepterer i følge kvinnen ikke det hun ble utsatt for. Det var ikke tvil om at grensen var brutt. Hun ønsket at politiet skulle ta mannen og straffe ham. Kvinnen hadde blitt revet i håret, slått og forsøkt druknet i badekaret. Det hele endte med at mannen kastet henne naken ut av boligen sin. Med

klærne spredd på bakken ute i den kalde snøen, opplevde hun at flere biler kjørte forbi henne uten å hjelpe:

Det var kanskje det verste. Å stå naken ute i snøen og erfare at ingen stoppet og fortalte meg hvor jeg skulle gå. Jeg ringte politiet, men de hadde ikke tid. Jeg vet de har lite politifolk her i byen. Men heldigvis er ikke de fleste menn slik. Vi som arbeider på strøket mener at norske menn stort sett er greie. Vi får ta en dusj og spise godt. Mennene holder avtalen og vi får pengene våre. Men når slike ting skjer, må vi gå til politiet. Jeg har adressen til mannen.

Jessen hevder at prostitusjon er noe et menneske gjør, og ikke noe en er. Slik er det også mulig å se på denne kvinnen som har blitt utsatt for grov vold. Kvinnen har erfart grov vold og er på den måten et offer i situasjonen. Men et passivt og hjelpeløst offer er ikke det som kjennetegner henne i fortsettelsen. Hun tar valg om å anmelde, og viser med dette at det finnes en grense for hva hun kan akseptere at andre mennesker gjør mot henne. Hun har makt til å gjøre noe med situasjonen. Hun overrasker meg og andre på Albertine med sin styrke og sitt mot. De fleste kvinnene ber om styrke og beskyttelse i forhold til det å oppleve farlige situasjoner og vold. Kalvig sier at all prostitusjon er vold fordi det er en handling som volder alvorlig skade på et menneskes grenser og integritet. Kan hende virker et lengre liv i prostitusjon slik at grenser for uakseptabel oppførsel viskes ut.

Kvinnene jeg møtte i mitt arbeid på Albertine, inkludert de nigerianske, var mennesker som hadde mer varierende erfaringer i forhold til dette. De viste fremdeles til grenser og en integritet å ta vare på og forholde seg til. Jeg har i løpet av fire år hatt utallige samtaler også med nigerianske kvinner i prostitusjon om dette. De vurderer fordeler og ulemper med det livet de lever. De vurderer kontinuerlig risikoen ved det de er med på. De ønsker et alternativ til prostitusjon, men så lenge det ikke finnes, er det vanskelig å slutte. Derfor velger de fleste å fortsette. Jessen sier at sosiale, økonomiske, kulturelle og psykologiske sammenhenger og livsbetingelser er med på å forklare hvorfor et menneske prostituerer seg (Jessen 1992). Kvinnene er underprivilegerte, men er likevel aktive aktører som velger prostitusjon for om mulig å skape seg selv og sin familie et bedre liv.

Nigerianske migranter og norske rusavhengige er ikke i samme situasjon

På Albertine var det en vanlig oppfatning at de slitne, norske rusavhengige kvinnene som finansierer rusmidler med prostitusjon kanskje var de mest utsatte. Å være dopet på strøket betyr at en ikke alltid er i stand til å ta vare på seg selv i like stor grad som når en er frisk. Er

en i akutt nød for penger fordi trangen etter dop er der, er også situasjonen slik at grensene og risikovurderingen utfordres (Lilleland 2004). Mens norske rusavhengige kvinner nærmest bruker opp pengene fra prostitusjonsvirksomheten samme dag de tjenes inn, investerer nigerianske kvinner i familien og sin egen fremtid. De nigerianske kvinnenes opphold i Europa og Norge, gjør at familien får penger til mat, klær, hus og utdanning. I tillegg kan det å yte til fellesskapet, ses på som en god pensjonsordning: *”når jeg sender så mye penger hjem mens jeg kan, vil også det gjøre til at noen vil ta vare på meg senere”*. Videre er det en kvinne som sier følgende i forhold til en overdose hun har vært vitne til: *”da jeg var der i huset hvor vi bor, kom sykebilen og hentet en av rusmisbrukerne som bor der. Hvorfor gjør de det mot seg selv? De dør av det! Jeg tjener penger til familien min, mens disse kvinnene tjener penger for å ta livet sitt”*. Kvinnen gråter og sier at dette er noe av det verste hun har vært med på i hele sitt liv. Det finnes selvsagt kvinner i ulik situasjon både hos de norske og utenlandske kvinnene som prostituerer seg. Et stort antall norske kvinner i prostitusjon sliter med stort rusmisbruk, mens nigerianske kvinner sliter med at de nektes adgang og tilgang til de rettigheter og muligheter vi har som norske statsborgere.

Holm forklarer hvordan nigerianske kvinner håndterer det å være både migrant og i prostitusjon på samme tid. De må skape minst mulig oppmerksomhet rundt seg selv, samtidig med at de må tiltrekkes av potensielle kunder (Holm 2007). De nigerianske kvinnene jeg har møtt i arbeidet på Albertine, og som jeg har intervjuet, oppfatter jeg som svært aktive i sin virksomhet. De synger, danser og roper etter menn. Noen kvinner løper, mens andre tar mennene i handa for å gå en tur. Kvinnene er svært aktive i prostitusjonen, og oppfører seg ikke som passive ofre. De er deltakende aktører og medansvarlige for den risikoen de utsetter seg selv for.

Selv etter at norske myndigheter har bestemt at det er straffbart å utnytte mennesker som prostituerer seg, har de definerte ofrene få reelle muligheter til å gjøre noe med selve årsaken til at de har havnet i uføre. Det finnes ifølge informantene ikke noe alternativ til prostitusjon, hverken i Nigeria, Italia eller i Norge der de prostituerer seg. Etter innføring av det nye lovverket i januar, har jeg møtt to av mine informanter igjen. De sier begge at de fortsatt selger seksuelle tjenester i Stavanger, for prostitusjon er fremdeles et av de få alternativene de har. Nå derimot, må de være mye mer forsiktige, både i møte med politiet og kunden. Med tanke på inntjeningsbehovet og mangelen på alternativ, har de alt å vinne på at det ikke blir noen oppmerksomhet rundt deres prostitusjonsvirksomhet. Den nye virkeligheten kan bidra til økt risiko og høyere toleranse for vold, alt etter hvor stort behovet for inntjening er.

Vil ikke tilbake til Nigeria

De fleste nigerianske kvinnene jeg har spurt, sier at foreldrene nok vet at de prostituerer seg, men at det er et vanskelig tema å komme inn på. En av informantene sier at hun ikke snakket sant da faren hennes spurte om hun prostituerte seg. Hun tror ikke at faren vil like å høre at hun prostituerer seg.

Samtidig virker det som om forventningene til at en skal bidra til fellesskapet, tvinger kvinnene til å fortsette i prostitusjon, selv i de tilfeller der foreldrene gir uttrykk for at kvinnene ikke bør gjøre det. Kvinnene opplever det krevende å forholde seg til familiens forventninger og krav. En av informantene forteller om den første gangen hun var hjemme og besøkte familien sin i Nigeria. Det har gått flere år siden hun sist var hjemme med familien, og i mellomtiden har hun sendt mye penger hjem. Familien har fått et finere hus og innredet det med fine ting. Ungene går på skole og det er mat på bordet. Alt dette er bra, men hun har problemer med å være der. Foreldrene har nok en anelse om hvordan hun har tjent pengene, og hun vet så godt hva dette har kostet henne. Hun har ofret seg selv for at familien skal få det bedre.

En annen måte å se det på, er at kvinnene har egne interesser av å være i prostitusjon. Flere av de nigerianske kvinnene sier at det ikke finnes noe liv for dem i Nigeria. De ønsker derfor ikke å returnere dit (Skilbrei og Tveit 2007). De prostituerer seg for å kunne betale hva det koster å klamre seg fast til et liv i Europa. Mange kvinner forteller om hvordan de betaler frivillig skatt til italienske myndigheter for å vise at de er i stand til å forsørge seg selv. På den måten får de fornyet den midlertidige og begrensede oppholdstillatelsen der. De forteller at denne oppholdstillatelsen ikke gir dem adgang til å ta arbeid i Norge eller andre europeiske land. Likevel er denne oppholdstillatelsen svært viktig for kvinnene. En av kvinnene forteller hvordan hun bad til Gud om at hun skulle få tillatelsen. Den gir henne og familien håp om et bedre liv, til tross for alle vanskeligheter en må møte.

De nigerianske kvinnene forteller slik at familiens forventninger til dem er delte. De ønsker svært gjerne penger som kan gjøre livet enklere, men de vil ikke at bidragsyterne skal lide i prostitusjon. Kvinnene selv opplever at prostitusjon er et alternativ, ikke minst så lenge det også gir dem muligheten til et fremtidig liv i Europa. De er villige til å strekke seg langt for å oppnå dette. Det å være familiens utsending, gjør dem både til ofre og aktører. De er ofre fordi de har svært sterke forpliktelser å oppfylle, og forpliktelsene er vanskelige å bryte. Samtidig er de aktører. De gir familien et bedre liv med de pengene de sender.

Grader av autonomi

Gule sier at autonomi handler om selvbestemmelse og at dette er en forutsetning for å kunne regnes ansvarlig for sine handlinger (Gule 2007, 142). Ofre for menneskehandel er under ytre tvang på en slik måte at autonomien oppheves. Men de som forstår betydningen av salg og kjøp av seksuelle tjenester, må i følge Gule regnes som ansvarlige. Han presiserer at den enkelte kvinne vil oppleve ulik grad av autonomi i sin virksomhet (Gule 2007, 141).

En av de nigerianske kvinnene forteller hvordan hun ble lurt til å tro at det fantes arbeid for henne i Europa, og hvordan hun risikerte livet på den krevende reisen for å komme frem til Italia. Der ble hun innelåst, voldtatt og tvunget til å prostituere seg. Hun fikk beskjed om å betale enorme summer til menneskehandlerne. I denne perioden var hun offer for menneskehandel, og det er ikke vanskelig å forstå at truslene og volden gjorde det umulig for henne å ikke adlyde ordre. Autonomien hennes ble slik opphevet. Hun ble umyndiggjort og kunne ikke ansvarliggjøres for det hun måtte gjøre. Hun kunne ikke velge selv. Hun forklarer at det eneste som på den tiden ville gjøre henne fri, var om hun kunne klare å bli kvitt gjelden. Og det klarte hun til slutt. Nå hevder hun at det er familiens behov og hennes ønske om å skape seg et liv i Europa som holder henne i prostitusjon.

Å bli fri

Drønen forklarer i sin bok at frigjøringsbegrepet var noe misjonærene og Dii-folket ikke lyktes i å få samme forståelse av. Misjonærene forsøkte å få dem til å tenke på frigjøring i forhold til åndelig undertrykking, mens Dii-folket tolket frigjøringsbegrepet inn i sin kontekst med nabofolk og kolonimakter (Drønen 2007, 193). I forhold til kristen tro har kvinnene definert prostitusjon som synd. De bærer på opplevelse av skyld og skam, og ber om tilgivelse for det de gjør. Valets er bekymret for at hun kan komme til å havne i helvete på grunn av sin prostitusjonsvirksomhet. Hun vil ikke dit og ber derfor om tilgivelse for det hun gjør. Hun sier at ingen vet dagen da det kan skje. Hun frykter Gud og ber derfor til ham både mens hun er på gaten, blir med kunden hjem og før hun legger seg om natten. Hun håper Gud vil være med henne, selv om det hun gjør er galt.

Kvinnenes forhold til frihet går på noe utover dette med å slutte med et syndig liv. Deres frihet består i å kunne hjelpe seg selv og sin familie. Dette står i et motsetningsfylt forhold til det å omvende seg fra sin egen prostitusjonsvirksomhet for så å få tilgivelse. I stedet for å slutte med prostitusjon, fortsetter de med virksomheten. De inkluderer heller Gud inn i livet slik det er, og utfordrer slik en tradisjonell kristen forståelse av hva som er et riktig levesett.

Flere av kvinnene jeg snakket med mente at Gud hadde forståelse for hvorfor de prostituerte seg. Det er mulig å forstå at frigjøringsbegrepet (Drønen 2007, 193) for de nigerianske kvinnene, handler om noe mer enn syndserkjennelse og omvendelse. Det handler også om å inkludere Gud i det faktiske liv og å få mulighet til å hjelpe seg selv og sin familie. Kvinnenes frihet ligger slik i en kombinasjon av kristen tro knyttet til det å erkjenne synd, få tilgivelse, leve et rent liv og det å oppfylle forpliktelser og dekke familiens behov slik afrikansk tradisjonell religion og slektsfellesskap forventer av dem. En av kvinnene mener at dersom Gud synes prostitusjon er så galt, så kan han hjelpe dem ut av det. Inntil videre vil de derimot fortsette, fordi de og familiene trenger det.

Erstad og Hylland Eriksen stiller spørsmål til om nigerianske kvinners drøm om økt materiell levestandard for seg selv og familien ikke er moralsk godt nok siden norske myndigheter ikke gir dem et reelt alternativ til prostitusjon. Eller er de kanskje ikke lidende nok (Erstad og Hylland Eriksen 2007, 348)? Noen ofre for menneskehandel kan være heldige å få opphold i Norge. Men til tross for Norges behov for utenlandsk arbeidskraft (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2008), gis ikke nigerianske kvinner definert som ofre for norske menns vold og overgrep et alternativ. Et alternativ til prostitusjon ville gjort kvinnene frie. Men så lenge det ikke er noe alternativ, finnes det en motivasjon for å holde ut i en risikofylt tilværelse er arbeid og opphold i Europa. Den nye loven mot kjøp av seksuelle tjenester har de forståelse for, men den vil likevel gjøre livet deres mer krevende: *”hvorfor vil ikke norske myndigheter gi oss arbeid, nå når de tar fra oss inntekten?”*. Friheten fra norske overgrepere, som norske myndigheter vil gi prostituerte med innføring av ny lov mot kjøp av seksuelle tjenester, fører nødvendigvis ikke til den friheten de nigerianske kvinnene ønsker seg. De opplever ikke at de får større råderett over egen situasjon. Forventningene og forpliktelsene overfor familien står ved lag. Deres ønsker om et liv i Europa står ved lag. Kvinnene henter styrke i religionen for å kunne lykkes.

Men kvinnene frykter med innføring av lov mot kjøp av sex at det vil bli vanskeligere å selge seksuelle tjenester. De frykter at det blir mindre penger og dårligere forutsetninger for å lykkes i forhold til familiens økonomiske behov og deres egen migrering. Deres autonomi er ikke nødvendigvis forsterket, kanskje heller svekket ved innføring av ny lov mot kjøp av seksuelle tjenester.

Forstå, håndtere og oppleve mening

Antonovsky sier at et menneske som utsettes for stor risiko og store påkjenninger, likevel kan være ved god helse og ha sterk tåleevne. Det kommer an på i hvilken grad mennesket

opplever sammenheng mellom seg selv og tilværelsen. Dette betinger at mennesket forstår, handler og opplever mening i tilværelsen. Religion er en av flere faktorer som kan være med på å svekke eller styrke menneskets evne eller kapasitet til å forstå, handle og oppleve mening (Antonovsky 2005).

Dersom et menneske sin religion styrker disse elementene, skal det i følge Antonovskys teori om salutogenese bety det samme som at vedkommende på en bedre måte enn andre kan tåle og bevare helse ved et liv i for eksempel prostitusjon. Dersom nigerianske kvinner i prostitusjon i Stavanger har en religion som styrker deres evne til å forstå, håndtere og oppleve mening, ja da vil det også bidra til helse og tåleevne, til tross for påkjenningene i og knyttet til prostitusjonsvirksomheten. Grace og Stephanie er to kvinner som på ulike måter presenterer religionens betydning i forhold til sin prostitusjonsvirksomhet.

Grace har mistillit til omgivelsene. Hun går helst for seg selv og inkluderer helst ingen i sitt private liv. Hun vil ikke at noen skal vite om når hun har besøkt medarbeiderne på Albertine, snakket med helseavdelingen, vært på ferie i Nigeria eller om hun vurderer å komme tilbake til Stavanger for å selge seksuelle tjenester etter innføring av ny lov mot slikt kjøp. Mye av dette er forståelig fordi hun har vært godtroende før, da hun ble lokket til Europa. En drøm om jobb på restaurant ble til mangeårig lidelse med trusler, vold, overgrep og prostitusjon. Det er mulig å sette disse erfaringene inn i en kontekst av uforståelighet. Hvordan kunne dette skje? Det var ikke forutsigbart, og hun var ikke forberedt på at hun måtte prostituere seg. Etter tre år var hun heldig da en kunde hjalp henne med å betale resten av gjelden. Dette gav henne en ny mulighet til å håndtere sin situasjon på.

Grace valgte å fortsette med prostitusjon. De første årene ble hun tvunget til å prostituere seg, men bakmennene tillot henne å sende noen penger hjem. Etter at hun ble ferdig med gjelden, har hun også vært i en situasjon hvor hun kan beholde penger selv. Men familien opprettholder forventningene om at penger skal sendes hjem. Forventninger til at hun skal være aktiv i fellesskapets familieanliggende gjør at Grace ikke klarer å velge seg selv fremfor familien. Hun fortsetter derfor i prostitusjon, men opplever at hun ofrer seg selv for at andre skal ha det bra. Dette er ikke en tilfredsstillende opplevelse av mening. Den dagen hun er ferdig med prostitusjonsvirksomheten, har hun et ønske om å fortelle familien hvor mye hun har lidt. Grace har dårlig samvittighet og sier hun ber om tilgivelse for sin prostitusjonsvirksomhet. Slik hun opplever det, kaller den kristne troen henne til å slutte med å prostituere seg. Det er strid mellom en kristen etisk forsvarlig livsførsel og det livet hun lever. Men så lenge hun ikke klarer å bryte med familiens forventninger, om hennes økonomiske bidrag, klarer hun heller ikke slutte med prostitusjon. Å få en annen type jobb i

Italia er vanskelig for Grace. Hun er analfabet og ser ikke hvordan hun skal få det til. Derfor ønsker hun å komme tilbake til Stavanger for å se om det er mulig å selge sex også etter at lovforbudet er innført. Jeg mener det er mulig å hevde at Grace sin inngang til prostitusjonsvirksomheten må ha vært uforståelig og vanskelig å håndtere. Det er ikke vanskelig å se det meningsløse ved det. Bakmennene lot henne sende litt penger hjem og sammen med hennes afrikanske kultur og religion bidrar dette til å holde henne fast i prostitusjon. Heller ikke en kristen tro som fordømmer og kritiserer hennes livsførsel, får henne til å slutte med prostitusjon. Etter at hun fikk nedbetalt gjelden sin, ble hverdagen noe mer håndterbar. Hun kom i en situasjon der hun kunne velge, men på grunn av familiens behov, kan hun ikke la være. Hun fortsetter med å prostituere seg og vet ikke hva som må til for at livet på gata skal ta slutt. Hun har ingen glede av å se hvor bra familien har det på grunn av henne, og selv om hun nå forstår sin situasjon, er livet både vanskelig å håndtere og lite meningsfullt.

Da *Stephanie* forteller om gjelden hun satte seg i for å komme til Europa, forteller jeg henne at det finnes et eget hjelpetilbud for dem som er tvunget til å prostituere seg. *Stephanie* reagerer sterkt på dette og nekter for at hun noen gang har blitt tvunget til å prostituere seg. Da hun, moren og menneskesmugleren gikk til medisinmannen for å forsegle avtalen med blant annet ofringen til Olokun, var det etter en nøye vurdering fra hennes side. Verken moren, faren eller andre har tvang henne til å la seg bli skåret i med kniv eller i å gi blodet sitt som et offer og som en del av paktinngåelsen. Hun ble forespeilet prostitusjon, og var klar over hva hun gikk til. At hun ikke klarte å betale tilbake gjelden i løpet av et år i Italia, måtte hun ta konsekvensene av. Heldigvis skjedde det ikke noe alvorlig med henne eller familien da. Offeret til Olokun, guddommen som skal gi velstand, fruktbarhet og kreative evner, var kanskje verd investeringen. *Stephanie* har vært lenge i prostitusjon og hjulpet familien sin med midler i mange år. Nå har hun likevel klart å investere i eget liv. Hun har klart å nyttiggjøre seg sin utdanning ved at hun har åpnet butikk i Italia. Kanskje hun kan klare å nå målet, om å etablere seg i Europa. Hun viser i stor grad at hun forstår sin situasjon. Den har vært begripelig hele tiden, og hennes religion har vært en del av dette. Inngåelsen av pakten hos medisinmannen var bevisst og valgt fra hennes side. Hun blir frustrert når jeg spør om andre har bestemt for henne. Da hun ikke hadde klart å betale gjelden, reiste hun til Spania. Der lyktes hun bedre i å få inn penger, og har etter dette håndtert situasjonen slik at hun nå blant annet holder på med å etablere en egen butikk. Hun håper at hun skal klare å leve et liv uten prostitusjon, og sier nå at hun prostituerer seg for å fikse noe i butikken og for at familien skal få det de trenger. Prostitusjonsvirksomheten er midlertidig, og hun ser en ende på det.

Selv om Stephanie ikke vil kalle seg kristen, er hun likevel opptatt av at prostitusjon ikke er bra. Hun ber om tilgivelse til Gud. Men hun vil ikke være med på at den kristne troen skal ta fra henne handlingsalternativet.

Det er mulig å hevde at Stephanie i større grad enn Grace opplever mening i tilværelsen og med prostitusjonsvirksomheten. Hun har hele tiden vært delaktig i sin skjebne og forstått sin situasjon. Hun har hatt en opplevelse av å kunne håndtere sin virkelighet på en annen måte enn Grace. Hun har blant annet en utdanning som har vært en ressurs for henne. Hun håper at økte inntekter fra butikken hun har startet skal hjelpe henne med å slutte i prostitusjon. Dette forsterker igjen håndterbarheten og opplevelsen av mening med det hele. Grace derimot, ser ikke noe alternativ og mangler strategier for hvordan hun skal klare å slutte med prostitusjon, selv om hun tror at det hele en dag vil ta slutt.

Ingen av kvinnene ønsker å være i prostitusjon. De opplever det som en nødvendighet, en synd men også som et alternativ. Historiene deres viser at de har opplevd ulik grad av forståelse, håndterbarhet og mening. Disse erfaringene endrer seg etter hvilke utfordringer de står overfor. Dersom Stephanie ikke lykkes med å etablere butikken sin, vil hun kunne utfordres på tanken om det har vært verdt å migrere. Motsatt kan Grace bli overrasket over hva livet kan føre til. Kanskje finner hun mening i noe ukjent som ligger foran henne?

8 Avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvilken betydning religion har for nigerianske kvinner som prostituerer seg i Stavanger.

De nigerianske kvinnene viser med sine historier og praksis at både afrikansk tradisjonell religion og kristen tro har stor betydning i deres daglige liv. Deres religiøse tro består av elementer fra begge disse religionene. De ser på seg selv som del av et større fellesskap av levende og døde, og de har forventninger og forpliktelser knyttet til å være med i dette slektsfellesskapet. Samtidig har kvinnene en kristen tro som preger dem. I prostitusjonsvirksomheten ber kvinnene om tilgivelse fordi prostitusjon er synd i forhold til kristen tro og lære. Det er ikke rett for dem å ha sex med flere partnere. Samtidig med at prostitusjon er synd, ber kvinnene om beskyttelse og noen også om velsignelse fra Gud i prostitusjonsvirksomheten. De ber om at de ikke skal bli plaget av onde ånder på nettene og ikke komme ut for farer på strøket. Noen få ber også om at de må få inn mye penger, for på den måten kan de hjelpe seg selv og sin familie.

Kvinnenes religiøse tro utfordres og endres av å være migranter i et moderne samfunn

og av å være i prostitusjon. De er selv deltakere og aktive i denne prosessen. En av kvinnene forklarer hvordan dette utartet seg for henne:

Jeg skyldte 30.000E for ”hjelpen” til å komme til Europa. Men da jeg var fremme tok jeg kontakt med damen jeg skyldte penger og sa at jeg ikke hadde mulighet for å betale henne tilbake. Jeg sa også at dersom hun truet meg eller familien min på noen som helst måte, ville jeg kontakte politiet. Jeg tror på juju⁷ og Esu⁸, men jeg valgte å ikke gå inn på dette i samtalen med dama. For åpner jeg opp for denne virkeligheten, virker den.

Den bevisste kvinnen har respekt og erkjennelse for hvilken betydning kreftene i den afrikanske tradisjonelle religionen kan ha i hennes liv. Redsel og frykt er en del av den virkeligheten hun må forholde seg til, men hun tar valg som igjen fører til ønsket virkning i forhold til frykten. Hun unnlater bevisst å åpne opp for temaet juju og Esu i møte med menneskehandlerne, og på den måten styrer hun unna et fryktet scenario. Religionen er en faktor i forhold til hvordan hun forstår sin situasjon og evner å håndtere og erfare mening i situasjonen. Hun slipper å havne i gjeld og i en tilværelse med tvungen prostitusjon. I stedet for at pengene havner i hendene på menneskehandlere, handler kvinnen slik at hun nå kan sende penger hjem. Hun opplever på den måten mening med å være i prostitusjon. Hun kan møte og gjøre noe med forventningene familien har til henne. Hun er i stand til å bidra overfor familien, slik hun ønsker det. Det er utenkelig for henne å ikke bidra når hun kan.

De nigerianske kvinnene er både ofre og aktører. De er ofre på den måten at det er vanskelig og kanskje også umulig for dem å bli kvitt alle de forventningene og forpliktelsene de har for å tjene penger. Prostitusjon er for flere av dem det eneste alternativet, men de er også ofre når de lever i vårt samfunn uten muligheter og rettigheter til å livnære seg eller til å ta legalt arbeid. I en global virkelighet er landegrenser fremdeles effektive og betydningsfulle for å skape skiller mellom de som har og de som ikke har.

Men kvinnene i undersøkelsen er også aktører på den måten at de er i stand til å holde seg i Europa. De organiserer og finner måter å leve på, for å kunne hjelpe seg selv og sin familie. Noen har også bestemt seg for å trosse offerrollen ved å selge seksuelle tjenester etter at kjøp av seksuelle tjenester er kriminalisert. I alle fall inntil et bedre alternativ finnes. De fleste kvinnene i undersøkelsen viser at de i stor grad forstår sin situasjon. De vet hvor de kommer fra og hvorfor de er i Stavanger. De ønsker ikke å returnere til Nigeria, men holder

⁷ Juju er en lokal religiøs/magisk praksis se side 7.

⁸ Esu er Djevelen <http://www.edofolks.com/html/pub38.htm>.

fast på drømmen om et godt liv i Europa. Prostitusjon blir en måte å håndtere livet på. For de fleste kvinnene i denne undersøkelsen gir det mening. Deres religion er betydningsfull og viktig for at de kan holde ut i det. Men den er også med på å motivere dem til å slutte. Grace sa at en dag vil det heldigvis ta slutt.

Ønsket om å etablere seg i Europa er sterkt for kvinnene jeg har snakket med i denne undersøkelsen. Så sterkt at de holder ut i prostitusjon i mange år. Valentina er et eksempel på en som har nådd sine mål. Hun har giftet seg i Norge og venter barn. Ekteskap er en av få muligheter for å få opphold i Norge. Kanskje de krevende årene i prostitusjon var nødvendig for å få oppfylt det hun ønsket seg da hun først reiste ut fra Nigeria?

Litteraturliste

Arbeids- og inkluderingsdepartementet. 2008. "Arbeidsinnvandring." Tilgjengelig fra <http://www.regjeringen.no/pages/2067197/PDFS/STM200720080018000DDDPDFS.pdf>. Internett; skrevet ut 6 mai 2009.

Aftenposten. 2006. "Uten kunder – ingen prostituerte." Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article1397692.ece>. Internett; skrevet ut 4 mai 2009.

Aghatise, Esohe. 2004. "Trafficking for prostitution in Italy." Tilgjengelig fra <http://www.prostitutionresearch.com/pdf/AghatiseVAW.pdf>. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.

Ammerman, Nancy T. 2007. *Everyday religion*. New York: Oxford University Press.

Antonovsky, Aaron. 2005. *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.

Azuonye, Chukwuma. 1996. Edo. *The Bini people of the Benin kingdom*. New York: The Rosen publishing group, Inc.

Bales, Kevin. 2004. *Disposable people*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California press.

Bales, K., Trodd, Z. og Williamson, A. K. 2009. *Modern slavery*. Oxford: Oneworld publications.

Bjørndahl, Ulla og Norli, Bjørg. 2008. "Fritt vilt." Tilgjengelig fra <http://www.prosenteret.no/images/stories/prostitusjon/voldsrapport.pdf>. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.

Breivik, Nils O. 1986. *Nye perspektiver på afrikanske religioner; presentasjon av nyere forskning*; Uppsala: Nordiska Afrikainsitutet.

Carling, Jørgen. 2005. *Fra Nigeria til Europa*. Oslo: PRIO.

Davidman, Lynn. 2007. *The new voluntarism and the case of unsynagogued jews*. I Nancy Ammerman (red.). *Everyday religion*. New York: Oxford University Press.

Dehlin, Per E. 2001. *Opplevelsesnær tro*. Oslo: Hovedoppgave sosialantropologi.

Doezema, Jo. 2007. *Hvem skal velge? Tvang, samtykke og FN-protokollen mot menneskehandel*. I Liv Jessen (red.). *Det ideelle offer*. Oslo: Koloritt forlag.

Drønen, Tomas S. 2007. *Communication, conversion and conservation*. Stavanger: Misjonshøgskolens forlag.

Edo state official website: "The people of Edo state." Tilgjengelig fra <http://www.edostate.gov.ng/people.php>. Internett; skrevet ut 18 mai 2009.

Edo state official website: "Religion in Edo state." Tilgjengelig fra <http://www.edostate.gov.ng/religion.php>. Internett; skrevet ut 18 mai 2009.

Erstad, Ida og Hylland Eriksen, Thomas. 2007. *Prostitusjon som transnasjonal prosess*. I Liv Jessen (red.). *Det ideelle offer*. Oslo: Koloritt forlag.

Fick, Nicolè. 2005. "Coping with stigma, discrimination and violence: sex-workers talk about their experience." Tilgjengelig fra <http://www.sweat.org.za/docs/coping.pdf>. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.

Frøyland, Line T. og Årsvoll, Helge. 2007. *Helsetilbud for prostituerte*. Stavanger: Bymisjonssenteret i Stavanger. Rapport.

Giobbe, Evelina. 1991. *Prostitution: Buying the right to rape*. I Ann Wolpert Burgess (red.). *Rape and sexual assault III. A research handbook*. New York: Garland publishing, Inc.

Gule, Lars. 2007. *Sexsalg, sexkjøp og autonomi*. I Liv Jessen (red.). *Det ideelle offer*. Oslo: Koloritt forlag.

Hagelin, Annette. 2009. *1. Tertialrapport Albertine*. Stavanger: Bymisjonssenteret i Stavanger. Rapport.

Hardt, Michael og Negri, Antonio. 2001. *Empire*. Cambridge: Harvard University Press.

Høigård, Cecilie og Finstad, Liv. 1993. *Bakgater, Om prostitusjon, penger og kjærlighet*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Holm, Maibrit G. "Mellem migrant og sexarbejder" i *Sosiologi i dag*, årgang 37, nr. 3-4, 2007: 31-57.

Jandt, Fred E. 2007. *An introduction to intercultural communication*. Thousand Oaks, London, New Dehli: Sage Publications.

Jeffreys, Sheila. 1997. *The idea of prostitution*. Melbourne: Spinifex.

Jessen, Liv. 1992. *Prostitusjon – en utfordring for hjelpeapparatet*. Oslo: Sosialdepartementet.

Jessen, Liv. 2007. *Det ideelle offer*. Oslo: Koloritt Forlag.

Justis – og politidepartementet. 2006. "Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009)." Tilgjengelig fra http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Stopp_menneskehandelen.pdf Internett; skrevet ut 6 mai 2009.

Kalvig, Anne. 2006. "Porno og prostitusjon – vold og massekultur." Tilgjengelig fra <http://marxisme.no/2006/03/anne-kalvig.php3>. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.

- Kelly, Liz. 1996. *Surviving sexual violence*. I Lisa Adkins og Vicki Merchant (red.). *Sexualizing the social: Power and the organization of sexuality*. London: MacMillan.
- Kempadoo, Kamala og Doezema, Jo. 1999. *Global sex worker – Rights, resistance and redefinition*. New York og London: Routledge.
- Lilleland, June. 2004. *Gateprostituerte kvinners risikoopplevelse*. Stavanger: Master i samfunnssikkerhet.
- Løkke, Per Are. "Horens plass i mannens psyke," *Nytt om kvinneforskning*, februar 1994: 50-61.
- MacKinnon, Catherine A. 1987. *Feminism Unmodified*. Cambridge og Massachusetts: Harvard University Press.
- Mbiti, John S. 1989. *African religions and philosophy*. Oxford: Heinemann.
- Norli, Bjørg. 2006. "Utenlandsk prostitusjon i Oslo." Tilgjengelig fra <http://www.prosenteret.no/images/stories/prostitusjon/utenlandsk%20prostitusjon%20i%20oslo,%202005.pdf>. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.
- Ottesen, Solveig H. 2009. "Papirløse migranter." Tilgjengelig fra <http://www.bymisjon.no/upload/Oslo/Rapporter%20og%20hoeringer/Papirlose%20migranter%20rapport.pdf>. Internett; skrevet ut 6 mai 2009.
- Paradiso, R., Vergnano, L. og Saporta, L. 2004. "Ukine` - Tampep project for UNICRI." Tilgjengelig fra <http://www.unicri.it/wwd/trafficking/nigeria/docs/ukine.pdf>. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.
- Peel, John. D. Y. 2000. *Religious Encounter and the Making of the Yoruba*. Bloomington: Indiana University Press.
- Pro Sentret. "Om prostitusjon - Ulike forståelser." Tilgjengelig fra http://www.prosenteret.no/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=37. Internett; skrevet ut 4 mars 2009.
- Pro Sentret. "Lovgivning og menneskehandel." Tilgjengelig fra http://www.prosenteret.no/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=58. Internett; skrevet ut 15 mai 2009.
- Pro Sentret. 2001. "Prosjekt sprøyterom." Tilgjengelig fra <http://www.prosenteret.no/images/stories/rus/Prosjekt%20sroyterom.pdf>. Internett; skrevet ut 15 mai 2009.
- Ray, Benjamin C. 2000. *African Religions: Symbol, Ritual and Community*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Raymond, Janice G. 2003. "10 reasons for not legalizing prostitution." Tilgjengelig fra http://www.rapereliefshelter.bc.ca/issues/prostitution_legalizing.html. Internett; 4 mars 2009.

Renland, Astrid. 2007. *Fra medsøstre til ofre, horer og streikebryter*. I Liv Jessen (red.). *Det ideelle offer*. Oslo: Koloritt forlag.

Ringdal, Nils J. 2004. *Love for sale: a world history of prostitution*. New York: Grove/Atlantic.

Samovar, Larry A. og Porter, Richard E. 2004. *Communication between cultures*. Belmont, CA: Wadsworth.

Scholte, Jan A. 2005. *Globalization, a critical introduction*. New York: Palgrave Macmillan.

Skilbrei, May-Len. 1998. *Når sex blir arbeid*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Skilbrei, M., Tveit, M. og Brunovskis, A. 2006. Afrikanske drømmer på europeiske gater. Oslo: FAFO.

Skilbrei, May-Len og Tveit, Marianne. 2007. *Facing return*. Oslo: FAFO.

Skogseth, Geir. 2006. "Fact-finding trip to Nigeria (Abuja, Lagos and Benin City)." Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/491/1/491_1.pdf. Internett; skrevet ut 5 mai 2009.

Smaadahl, Tove. 2004. "En internasjonal bevegelse blir til." Tilgjengelig fra http://www.krisesenter.com/innlegg/pdf/kvinner_sammen_des2004.pdf. Internett; skrevet ut 4 mai 2009.

Stavanger Aftenblad. 2004. "Politiet utviste mulige informanter." Tilgjengelig fra <http://web3.aftenbladet.no/lokalt/article252581.ece>. Internett; skrevet ut 18 mai 2009.

Stavanger Aftenblad. 2008. "Prostituerte får ikke lov til å ta lovlig jobb." Tilgjengelig fra <http://www.aftenbladet.no/lokalt/article661065.ece>. Internett; skrevet ut 4 mai 2009.

Stavanger Aftenblad. 2009/23. april. "Kjøp av kropp er kriminelt."

Tveit, Marianne og Skilbrei, May-Len. 2008. *Mangfoldig marked*. Oslo: FAFO.

Tampep. 2002. "September 2000/February 2002 Final report." Tilgjengelig fra http://www.tampep.eu/documents/report_tampep_5.pdf. Internett; skrevet ut 5 mai 2009.

Tampep. 2007. "Activity report." Tilgjengelig fra http://www.tampep.eu/documents/report_tampep_7.pdf. Internett; skrevet ut 5 mai 2009.

Træen, B., Stigum, H. og Magnus, P. 2002. "Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002." Tilgjengelig fra <http://www.fhi.no/dav/917F03B512B94037B579FDF6F4631EF5.pdf>. Internett; skrevet ut 15 mai 2009.

Utlendingsdirektoratet. 2008. "Tall og fakta 2008." Tilgjengelig fra http://www.udi.no/upload/Pub/Aasrapport/2008/UDI_Tall_og_fakta_web_rettet_versjon.pdf. Internett; skrevet ut 12 mai 2009.

Westerlund, David. 1985. *African religion in african scholarship: a preliminary study of the religious and political background*. Stockholm: Almqvist & Wisell International Stockholm.

Årsvoll, Helge. 2005. *Prosjekt innendørsprostitusjon/menneskehandel i Stavanger*. Stavanger: Bymisjonssenteret i Stavanger. Rapport.

Årsvoll, Helge. 2007. *Årsmelding Albertine*. Stavanger: Bymisjonssenteret i Stavanger. Rapport.